

értekező fájdalmasan felsohajt, hogy a németesülés megakadt, hogy nagy területek és számos egyes községek elszárvosodtak, elmagyarosodtak, eloldósodtak, hogy „Krákó elfelejtette, hogy eredetileg merő német város volt s Buda és Pest német lakosainak magyarokul akarnak tekinteni.“ A jó doctort csak az vigasztalja, hogy „van a német népnek a távol keleten egy megbecsülhetlen bástyája, egy előre tolt őrs, mely az ügyek további alakulására még a legnagyobb fontosságúvá lehet, s melyet a legnagyobb mértékben elő kell mozdítani és támogatni.“ Ez a megbecsülhetlen bástya, ez az előretolt őrs — az erdélyi szászok, a doctor reméli, hogy a németesülés megint folytatni fogja útját „nyugatról keletre,“ s kívánja, hogy Németország kellőképpen mozdítsa azt elő, „hogy a német cultura — ugymond — az idegen népek érelények s eleven nemzeti érzelmének ellentálláson.“ Epen úgy beszél a doktor, mintha azok az „idegen népek“ akarnák meghódítani, megtámadni a németeket s ezeknek ellentállásra volna szükségük; pedig épen a németeket serkenti az ismeretes „cultura“ hadjárata kelet felé! Sokan vannak ily német hódítók, köztünk is erősen dolgoztak — hiába; s ábrándjaik ellen kár a szót vesztegetni. A szó nem fog rajtok, de szerencsére ábrándjaik sem fognak az idegen népeken.

**** (Föltámadt tetszalott.)** Az „Esztergami Ujs.“ mely a közlebbi napokban már végrendelettel állott elő, örvedetes pártfogás utján újra kezdet fogott az élettel. Föltámadásán örvendünk, de örömfünk még teljesebb lenne, ha nem polemizálna oly hosszasan a plundrák és sárka ruhákkal. Harcz ez a szemlalmok ellen. Nemzeti viseletünk, ha életrelvő — a mi pedig kétségtelen — megállja a sarat, ha mindjárt nehány kényelem-kereső urfi ledobja is. A képes „London-News,“ az angolok oly nevezetes újsága, közlebből is egy divatképet hoz, mely zsinóros, sujtásos, eredeti magyar. Ha a magyar divat külföldön is oly hódítást tesz, itthon nincs miért féltünk. Nemzeti öltözetünknek ez sokkal szebb diadala, mint a mellette irt sok döcögős vers és polemia, melynek sok hibája közt az a legkiátlálatlanabb, hogy oly hosszú, mint a szentiványi ének.

A m. akademia palotája.

(Ujabb adakozások), melyek a Vasárnapi Ujság szerkesztőségéhez a m. Akademia palotája számára legközelebb beküldettek:

LXIX. közsés: Aranyos-Marótról Gold Márton hagyomány 52 ft.

Az előbbi I—LXVIII. közsésekkel együtt a V. U. szerkesztőségénél a fentebbi célra beküldött összesen: **14,989 ft. 1 kr.** 1 régi római arany, 1 huszfrankos arany, 112 db. cs. arany, 21 kétpftos tallér, 27 porosz tallér, 1 orosz tallér, 4 újfos, 146 husz, 18 negyedfos, 1 db 100 pftos és 10 db. 10 pftos nemzeti állankölcsön-kötelezvény és 1 db. 100 pftos erdélyi urbéri kötelezvény.

Gold Márton fentebbi 52 ftnyi hagyatékát illetőleg a következő adatok érdekelni fogják az olvasót. A nevezett összeg néhai Gold Márton holmiának elárvereztetése után bejött öszvegből, a költségek levonásával maradt fenn, és a boldogult 1861-ben irt végrendelet folytán küldetett be hozzánk Spur Ferencz végrendeleti végrehajtó ur által, a végrendelet szavai szerint „a Pesten felépítendő magyar akademia palotának hazafiai szeretettel ajánlva.“ — Ez volt öszves hátramaradt vagyona Gold Mártonnak, ki szenvedésteles életének nem régen önkézevel vetett véget, s részvétünket ez utolsó adakozási tettével kétszeresen hívja fel. A szerencsétlen férfiú 1822-ben született Ungvárott, izraelita szülöktől. Nyomo-

ruságban nevelkedve, az akkori Reiss-huszárokhoz besoroztatott, hol is őrmesteri állomásra jutott. Később a zandárok felállításakor, ezekhez tétett át Ar. Marótra. Itt a vidékiek nagy szeretetben részesült s Uj-Barson 1854-ben a r. kath. vallásra tért. Kiszolgálván katona-kötelezettségi idejét, több es. k. hivatalnál díjnoskodott, míg végre megyehatósági irnokságra jutott. Majd betegeskedése folytán egyik fűréről a másikra költözött, de hasztalan, mert baja nem javult. Rendelkezési állapotba tétetvén, a disponilitási díjt f. é. aprilig huzta; ekkor végkielégítést kapott. A tehetetlen beteg embernek ez nagyon nehezére esett; testi baja az utóbbi években annyira fejlődött, hogy már járni sem bírt s kezei is nagyon elgyengültek. A sors csapásait többé elviselni képes nem lévén, f. é. július 9-én este pisztoly által vetett véget életének. Temetése rendes szertartás mellett ment véghez, nagy számu ismerőinek sajnálkozó részvéte mellett. Adózzunk mi is részvétünkkel e sir felett!

Nemzeti színház.

Péntek, aug. 7. „Tartuffe.“ Vigj. 5 felv. Irta Molière.

Szombat, aug. 8. „Alvajáró.“ Opera 3 felv. Zenéjét szerz. Bellini. Stéger mint Elvino tetszést aratott.

Vasárnap, aug. 9. „Pünkösdi királynő“ Vigj. dalokkal és tánczokkal 2 felv. Irta Szigligeti.

Hétfő, aug. 10. „Saint Georges lovag“ Szinmű 3 felv. Franciaából fordította Csepregi.

Kedd, aug. 11. „Lalla-Roukh“ Opera 2 felv. Zenéjét szerz. Dávid Feliczian.

Szerda, aug. 12. „Angyal és Daemon.“ Vigj. 3 felv. fordította Zsviora József.

Csütörtök, aug. 13. „Az árva fu és a londoni koldusok.“ Dráma 5 felv. Dierux és Lemoin után franciaából ford. Egresy B.

Budai népszínház.

Aug. 7. és 8. „A dajka.“ Operette 1 felv. Zenéje Offenbachtól. Ezt követte a szellem alakok 10-ik mutatványa.

Aug. 9. „Chouffleur ur otthon lesz.“ Ezt követte a szellem alakok utolsó mutatványa.

Aug. 10. „Dunanan apó és fia utazása.“ Operette 3 felv. Zenéjét szerzette Offenbach.

Aug. 11. „Egy zsidó-család.“ Szinmű 4 szakaszban. Irta Miron.

Aug. 12. „Stern Izsák“ vagy „A házaló zsidó.“ Énekes vigj. 3 felv. Németből ford. Virágh Gyula.

Aug. 13. „Peleskei notárius.“ Bohózat 4 felv. Irta Gaál.

Szerkesztői mondanivaló.

6698. **Debreczen.** B. K. A tudvalevő rajz mult évben készült. Nem tudjuk, az újabb építkezések láthatók-e rajta; de hiszen a leírás pótoltat e hiányokat. Csak néhány adatot kérünk a helyiségről, üzletről, forgalomról.

6699. **Kolozsvár.** Sz. K. Más uton leszünk kénytelenek elmondani fájalmunkat afelett, hogy végre valahára alkalmunk akadna megírni a vart találkozásnak, de nem gyanított akadály zavarta meg ismét reményeinket. A jeles ezikk nálunk, fájdalom, nem adható.

6700. **Sz. Olszi.** K. K. Az érdekes közléseért fogadjja ön szives köszönetünket.

6701. **Munkács.** L. J. Örömmel vettük; a rajz csak később kerülhetvén munkába, egy kis türelemmel kellend magunkat felpáncéloznunk. Hát a multkor interpellált és már kész képekre nézve várhatunk egy kis tájékozást?

6702. **A. Szuha.** K. I. Az ilyen művekre nagy szükségünk volna. „Kincses Péter“ jó fogadátásban részesült s a mint néhány pillanatra szóba állottunk vele, teljes rokonszenvünket ébresztette fel. Legközelebb bővebben fogunk vele megismerkedni.

6703. **Hanva.** Azonnal utna indult valasennyi példány. Tudnunk kellett volna mindjárt eleinte a dolog állását! — Azért hát máskor határozott vezényszavakat kérünk.

6704. **H.-M.-Vasárhely.** F. I. Az üdvözet igaz volt, s most ismétjük, megtoldva illendő köszönettel.

6705. **Baja.** D. F. Vettük az óhajtott adatokat s legközelebb adjuk az érdekes levelet is.

6706. **Szenna.** B. Tudósításait szivesen vesszük.

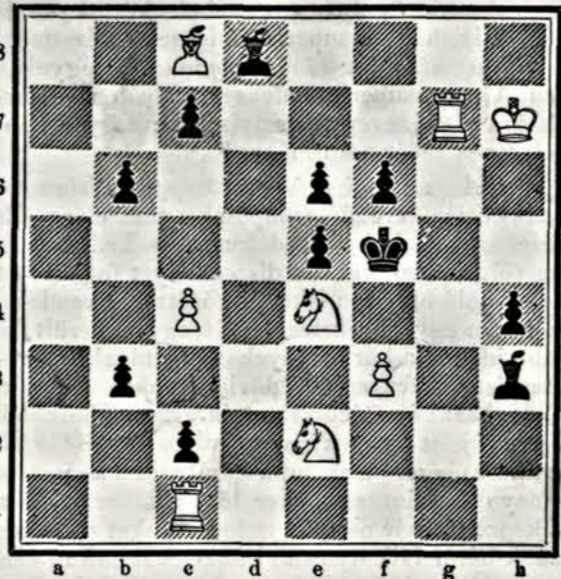
6707. **Hörvath Antal költeményei** cím alatt egy csomó verset vettünk, melyekben még csak a versírás első gyarló kísérleteit lehet felismerni. Itt ott a genius egy kis csillámmal. Sok erőt és sikeres munkálkodást kívánunk igen hosszú időre — s aztán találkozunk majd ismét a sorompók között!

SAKKJÁTÉK.

190. sz. f. — Skipworth-tól (Londonban).

E feladványt a sakk-kezdő angol nép egyik legjellegesebb képes újsága, a „London News“ mint négy lépésre megfejthető hozza, legközelebbi számában. Mi azonban három lépésre gyanút mutatjuk be olvasóinknak.

Sötét.

Világos.

Világos indul, s 3-ik lépésre matot mond.

44-ik számú játszma. (Skot-csel.)

MACZUSKI és KOLISCH között. — Párisban.

Világos. (M.)	Sötét. (K.)	Világos. (M.)	Sötét. (K.)
1. e2—e4	e7—e5	8. Fc1—d2	Fd4—c8
2. Hg1—f3	Hb8—c6	9. Fd2—c8	Hf6—e6
3. d2—d4	e6—d4	10. Vd3—d4	Vh4—e7
4. Hf3—d4	Vd8—h4	11. 0—0—0	Ve7—g5†

Világos részéről Ff1—c4 szokásosabb és jobb. Sötét a lépésére pedig Hd4—b5 lett volna a legjobb felelet.

5. Hb1—c3 Ff8—b4
6. Vd1—d3 Hg8—f6
7. Hd4—c6: d7—c6: Vil. 3 lépésre matot mond.

A 185-dik számú feladvány megfejtsé.

(Bankos Károlytól K.-Sz.-Miklóson.)

Világos.	Sötét.	Világos. (A)	Sötét.
1. Va1—d1	Bg1—d1: A)	1.	e5—e4
2. Fh6—g7	tetszés sz.	2. Bf6—e6	tetszés sz.
3. Bf6—†mat.		3. V—v. B—†mat	

E feladványnál Va1—g1: csalóka első lépés többeket tévútra vezetett; ez ellen Sötétnek e5—e4 húzása egyetlen, de elegendő védelem.

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. Pesten: Cselkő György. — Vácson: Mihály Pál. — Debreczenben: Zagya Imre. — Nagy-Kikindán: Valsinger Izidor (a 184-et is).

Rövid értesítések. Veszprém: F. J. Önek észrevétele helyes. A híány nem volt ismeretlen előttünk; de azon éber figyelemért, melylyel ön működésünket kísérte, csak köszönettel tartozunk. Üdvözlötünk a viszonttalálkozásig. **Ferabuty:** K. J. A kérdésre már mult számunk megvitt a feleletet. Egyébiránt az újabb főszerkesztés örömtelre szolgál s reméljük, hogy az a kis félreírás nem von oly engedhetetlen következményeket maga után. — **Körös-Ladány:** Sz. S. A költeményt köszönettel vettük. Örvendünk a viszonttalálkozásnak.

A legközelebb megjelent 189-ik számú feladványunkban g7-re még egy Sötét Huszár állítandó.

TARTALOM.

Szenezi Molnár Albert (arckép). Révész Imre. — Szent István. Fejes István. — Az elemi csapások krónikája Csatly Zs. — Az aggteleki barlang (vége, két kép-pel). — Száműzés Szibériába (képpel). — A csavargó-zsöskörl. — Történelmi kalászatok. Lehotsky T. — Egyveleg. — Tárház: Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedés. — Köznizétek, egyletek. — Közlekedés. — Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naplár.

Felölös szerkesztő Pákh Albert. (Lak. magyar-utca 1. sz.)

Előfizetési föltételek 1863-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft. — Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Lemény János püspök.

Mióta Erdély ügye ismét szönyegre került, s a Nagy-Szebenbe összehívott tartományi gyűlés tagjai az ország ügyeinek rendezése közben a mult eseményekre is hivatkoznak: gyakrabban halljuk ismét azon férfiú nevét hangoztatni, kinek emlékét e rövid sorokban megújítani szándékozunk.

Lemény János, fogarasi g. kath. püspök, az 1848-ki zavaros időkben az erdélyi románok egyik vezetője vala, s politikai meggyőződésének, az ellene zudult viszontagságok között is, állandó híve maradt, sőt áldozata lett. Nem akarunk e politikai meggyőződés fölé, mely a mai idők irányától sokban különbözik, véleményét mondani; — csupán egyszerű tényeket fogunk érinteni e férfiú életének ismertetései, hogy lapjaink arcképcsarnokát ismét egy történelmileg nevezetes egyéniség beillesztésével gazdagítsuk.

Lemény János régi nemes román családól veszi eredetét. Atyja egy ideig megyei tisztviselő volt, később pedig a Kolozsvár mellett fekvő Desmini nevű falusi birtokába vonult, hol János fia is született 1780. év april 23-án. Elemi iskoláit Lemény János részint Kolozsvárt, részint Balázsfalván végezte; utóbb atyja unszolására a kolozsvári kath. lyeumban a jogi tudományokra adta magát, de nem érezvén magában, az akkori körülmények között, hivatást a polgári pályára, atyjának akarata ellenére is, a theologiai pályára szentelte magát. Hogy e szándékát meggrátolja, atyja az akkori balázsfalvi püspököt, Bobu Jánost megkérte, hogy fiát a theologiai osztályba semmi szín alatt se vegye fel.

Az ifju ily körülmények között elment Nagy-Váradra, hol megismerkedvén a gör. kath. püspökkel, ez a theologusok sorába azonnal beiratta. Tanulmányait itt el is végezvén, visszahivatott saját szülőföldjére, s most őt maga Bobu püspök nevezte ki tanárnak Balázsfalván. Nemsokára mint esperes Kolozsvárra küldetett, hol több ideig nyomásztó szegénységgel küzdött. 1824-ben mint kanonok visszahivatott Balázsfalvára, hol egyuttal a theologia ta-

narává lön kinevezve. Kevés idő múlva Bobu püspöknek legbensőbb titkára lett s ez állomásában maradt egész a püspök haláláig, úgy hogy ennek agg napjai alatt jobbra Lemény vezette az egyházmegye ügyeit.

Bobu püspök halála után Lemény az egyházmegye képviselői által püspöki helyettesnek választatott meg; 1832-ben pedig Alpini Izidor esperes ellenében nagy szönbbséggel balázsfalvi püspöknek. E választás fényes bizonyásgul szolgált arra nézve, mily nagy népszerűséggel bírt Lemény, mind a g. kath. klerus, mind a nép előtt.

reeseben haladtak előre, mint minden más püspök alatt. A balázsfalvi tanintézetekben a tudományok nagy lendületet nyertek, s az ő intézkedési folytán Balázsfalván minden évben 200 román ifju nyerhetett kiképzést.

LEMÉNY JÁNOS PÜSPÖK.

Tudományosan művelt kedvező külsejű s igen barátságos modoru ember, s a mellett kitünő szónok volt. A sok adakozás annyira kimerítette, hogy rendszeren igen szegény volt. Föczélja volt: a román nép szellemi emelése s boldogítása. Püspöksége alatt a románok tudományban s tekintélyben sike-

életét nemzete boldogítására szentelte. Látván, hogy a románok sorsa a magyar nemzet sorsával szorosan egybe van kapcsolva, s meg lévén győződve, hogy a román csak a magyarral szoros szövetségben és egyetértésben boldogulhat e hazs földjén: a magyar nemzet tekintélyesb tagjainak barátságát nemcsak nem kerülte, sőt inkább oda törekedett, hogy azt teljesen megnyerje, s ez ok miatt honfitársai részéről sok félreértésnek s gyanúsításnak volt kitéve. 1848-ban látván, hogy a két testvérm nemzet csupa félreértésből egymás ellen támad, mindenkép törekedett az ellenséges feleket kibékíteni. A románok között azok élén állott, kik a két testvérhaza unióját igyekeztek életbeléptetni. Jelen volt a híres balázsfalvi oláh népgyűlésen is, hol mintegy 50,000 ember gyűlt össze 1848 május 14-kén, hogy az unio ellen tiltakozék. Leményi ezen népgyűlés egyik elnöke volt, s látta, hogy a nép az akkori sok tribun által már félre van vezetve, és tudta, hogy ezek által a nép előtt mint a magyarok barátja van kikiáltva és gyanúsítva, de azért a gyűlés első napján Leményi itt is szónokolt s kérte a népet, hogy a kapott utasítás és törvények értelmében oszoljon szét, de szavai szenvedélyes balmagyarázatokra találván, a gyűlést még jókor elhagyta; bár később, midőn egy bizottmány lön kinevezve, hogy az a népgyűlés unio-elleni tiltakozását a magyarokkal közölje, e bizottmány elnökeil ismét Leményi lön meghívta.

Az 1848-ik évi idők multával hátralevő éveit Bécsben a ferencziek zárclájában töltötte, hol 1861. márczius 29-én meg is halt. Érdekesnek tartottuk, most, midőn e nevezetes férfiú arcképet megnyernünk si-

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Kathollikus és Protestáns naptár		Görög-orosz naptár		Izraeliták naptára		N a p -			H o l d -		
							kel	delel	nyug.	kel	delel	nyug.
	Augusztus											
16 Vasár	D 12 Rokus	D 11 Izsák	4 F 11 7 vért.	Ab Rosch.	6. p. m.	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.
17 Hétfő	Liberat apát	August	5 Eusignius	1 Elul	4, 5, 6, 7	9	7	10	6	5	7	8
18 Kedd	Ilonas cs., Agapit	Helena	6 Urszine vál.	2	4, 5, 9	3	5	7	8	8	2	1
19 Szerda	Szebald, Thekla	Szebald	7 Dometius	3 Selihot(40	5	0	3	4	7	7	9	7
20 Csüt.	Istvan király	Istvan kir.	8 Emilianus	4 [napj ima]	5	2	3	17	7	5	10	14
21 Péntek	Bernát, Fidelia	Bernát	9 Mátyás ap.	5	5	3	3	17	7	8	11	22
22 Szom.	Timotheus	Alfons	10 Lórincz vért.	7 48. Sabb.	5	4	6	3	7	1	12	31

Holdnegyed: D Első negyed 22-én 7 óra 30 percz reggel.

került, e rövid adatokat közölni s minden magyarzat és szenvedély nélkül megemlékezni oly historiai tényekről, melyeknek tanúságát napjainkban el nem fogja tagadhatni senki sem.

Bucsi Vörösberénytől.

(Aug. 14. 1863.)

Betegem érkeztem,
Meggyógyulva megyek.
Mit mondjak? Ajkaim
Szólni képtelenek.
Oh ti jók, ti drágák,
Roszul állapotok,
Mert midőn költözöm,
Szemben nem a könyv,
De a jó kedv ragyog.

A kit testi, lelki
Ereje elhagyott,
Ki a bú ködétől
Nem látja a napot,
Ki hitét elveszté,
S fut önmaga elől:
Jóságok közepett
Ujonan született,
S bizva néz égér föl.

Oh hiszem, oh hiszem,
Hogy szebb lét is nagyon,
Szelid alakjait
Láthattam szabadon.
Erkölos országának
Tiszta lényei ti,
Hol csak élet mozog,
Nevetekkel fogok
Járni, téríteni!

Dalmady Gy.

Népdal.

A szerelmes level.

Messez a rózsám,
Messez távol tőlem,
Tudom, hogy szeretne,
Hírt venni felőlem.

Irnék neki, de nincs
Papirosom tentám,
Nincs piros pecsétém,
Nincsen író pennám.

Szép selyem fatótát
Hozok majd a boltból,
Pennát is faragok,
— Téglás-galamb-tollból.

Megvágom az ujjam,
S kifolyó véremmel
Irok tonta helyett,
— Aztatom könyvemmel.

Tele írom csókkal
Selyem levelemet,
Piros pecsét helyett
Rá teszem szívetem.

Ugy küldöm el postán,
Prága városába,
Mekkapja tán — szegény
Majd a kaszárnyába!

Bonyhai B.

Az elemi csapások krónikája.

(Vége)

1678 és 1679-ben újra a földi szenvedések keresztjára alatt vérzett Magyar- és Erdélyország; mert dőghalál és emellett kiemeltlen határfalától kezdve a másikig. A meghasonlott pártok — a Tököli és a németpártbeliek — mind a két hazában, ellenségesen villogtatták észre köszörült fegyvereiket, és a fegyverek élénél erősebb dőghalál, épen akkor rántá ki egyik vagy másik alól a gyékényt, midőn az testvérének vérébe akará mártani fegyverét!

1690-ben iszonyu sok sáska jött Erdélybe, és felszámíthatatlan kárt tettek. — 1693-ban pedig átszaptak Magyarországra

is egész sötét oszlopokban, mindenütt pusztulást hagyva maguk után. Franciaországot is úgy elepték ekkor, mint a hó a földet, úgy hogy roppant néptömegeknek kellett minden irányban ellenük kimenni, és roppant árkok közé szorítva megégetni! 1703-ban, 1707-ben oly iszonyu vihar dühöngött Európaszerte, hogy embereket, s oktan állatokat leítve lábaikról, sodort el. — 1709-ben ismét dőghalál pusztított mind a két testvér hazában, valamint Németországban is, különösen pedig Saxoniában. — 1710. 1711-ben újra sáskák pusztítottak hazánkban, különösen pedig Erdélyben; de mellyel sokkal borzasztóbb volt ugyancsak Erdélyben az 1747-ki pusztítás, midőn irtóztató zugással s oly sűrűséggel jöttek be, hogy a napot is homályba boriták.

1722-ben oly csodálatosan változó idő volt, hogy a milyen zordon és kellemetlen volt a nyár: épen olyan szelid lett a tél, midőn a pacsirták már januárban szólottak. — Ilyen lágy telek közül valók még az 1182-ki, midőn a gyümölcsfák már Gyertyászentelő Boldogasszony napján gyümölcsösök voltak, 1585, midőn a gabona már husvétkor megért volt. — 1625, 1680, 1691, 1756, 1763. stb.

De a nagyszerű vízráadások is, ugyanezen esztendőben elborították Európa sok tartományában a városok és faluk határait. Magyarországon különösen 1712 és 1752-ben a sok árvíz mindenfelé és felhőszakadások, három évre is kiható kárt tettek. — Az utazókat, fuvarosokat, kocsisztól, lovastól hullámaik közé temették, a kaszálókat beiszapolta, csaknem haszonvehetetlenné tették; és a három Körös mentében, minden képét magukkal sodortak!

1719-ben, 1737-ben, 1745-ben, az 1570-ki gyászos év emléke merült fel; mert egyszerre három kérelhetetlen ellenség, éhség, dőghalál, drágaság pusztítván a két magyar hazát, ezek boldog lakosait ezereknint temették a hideg sirba, s juttatták a koldus botra! Mindennemű gabona a mezőben künn maradt, úgy hogy sokan, mint 1685-ben, macskát, kutyát, rókat, és más természet-kivül való dolgokat és állatokat, az emberek megették, és emiatt a dömsödi levéltár okmányai szerint sok ezer ember meghalt.

Számos könyörgő-level van birtokomban ez évről, a szegény szűkölködő jobbágyok részéről tisztjeik által földesuraikhoz; melyek közül egyet, annak érdekessége tekintetéből és stílyánál fogva is szabad legyen itt közölnem, mely szörül szóra így hangzik:

„A nyomorultaknak vigasztalására, a foglyoknak szabadítására, a Magasságból leszállott Isten szentséges születésének, dicsőségének használva, áldott szent lelkének drága malasztjaival ez életre és a kegyességre elégséges javival áldgya meg a szent inepi napokról, békeségben tegye által, és sok boldogul folyó új esztendők éresével, boldogítsa a tekintetes Urat Uri házabeliekkel edgyütt!

„Tekintetes Praefectus Urunk

Kegyelmes fautorunk és Atyánk!!

Amaz dicsőséges emlékezetű Pátriárkának, a Jakobnak példás kegyességű, és nagy bölcsességű fia a Josef felől olvassuk, hogy ezt az Ur Isten, több atyafiai felett szeretete, és alázatos sorból, még az idegenek között is, boldog állapotra, és nagy méltóságra emelte, mert Farahonak, az Egyiptom Királyának, és egész országának Attyává és Gondviselőjévé tette, hogy a szorongató szűkötségnek, és nagy éhségnek idején, mind az egyiptombeliek, mind a maga szűkölködő atyafiai hozzá folyamodának, segítségért, és vigasztalásért, és minthogy, valamiképpen a királyhoz hírséget, vagy a szűkölködő szegényeknek könyörületességét, valójában megbizonyította, ezokáért, hogy a későn következő nemzetségek öt, mind dicsőretnél emlegetnék, mind szentül s kegyesen követnék!

Azon isteni kegyelem, és gondviselés, felé-

ges Herczegúrnak, kegyelmes földes Urunknak kegyes Szárnyai alatt, a tekintetes Urat, miné-künk Atyánká és gondviselőnké tette: hogy mi is gyámoltalanok, oltalmat, segítséget, és vigasztalást, tekintetes nagy urunknak uri gratiájától kérnénk és várunk. Annakokéért a midőn, bizonytalán látók, és nagyon érzemők a szorongató szükségét, és a reánk következtet terhes éhséget, mely miatt már ez folyó esztendőben, 400 Rh. forintokat, sőt többet kellett szegény helységünknek fizetni, és sokan közülünk, mint az egyiptombeliek marháikból váltották meg életüket, alázatosan folyamodtunk, a tekintetes Urhoz, mint kegyelmes protektorunkhoz, és Atyánkhöz, ezen csekély instan iánkban, kérvén bizodalmasan az Urnak nevében: hogy méltó tekintete vévén, sok rendbeli terhes; expensáink, szorongató szükségünket; méltóztassék a tekintetes Ur, benne született atyai és uri kegyes Gratiaja szerént, rajtunk könyörülvén, kegyelmesen megengedni, hogy a favágással szegénységünkét gyámolthassuk, életünket táplálhassuk, és szántó-marháinkból való kipusztulást magunkat oltalmazhassuk.

A könyörülő, és joltevőkkel jöltevő, a kegyesekhez önön magát viselő Istennel, örök emlékezetben léssen a tekintetes Urnak Gratiaja, és meg fogja az ő végezeteiben változhatatlan ISTEN ezen kegyességnek munkáját jutalmaztatni, bővessék jutalommal, az örökké való hajlékokban. — Melyért is, és a Tekintetes Urnak hosszú életéért, Uraságának boldogulásáért s Uri házabeli kedveseinek virágzó állapotjáért, fő ISTEN-úrnak, alázatosan könyörgeni, e világ előtt a Tekintetes Urnak kegyességét fárhadhatatlanul hirdetni, és jobbagyi kötelességünk szerént csekély szolgálattunkal kedveskedni el nem mulattjuk maradván. A Tekintetes Urnak mint kegyelmes protektorunknak méltatlan szegény jobbagyi szolgálói, a Szokolai Birák, és az egész szegénység közönsége.

Nógrádmegyében, festői szép erdők közt fekvő ősi régi Szokola ref. községének lelkesze, ki ezen folyamodványt írta, a következő szavakkal ajánlá azt ugyanazon folyamodványon az illető helyen: „Locum Minister Prudent Instantium bona fide insinuat, et dum iisdem atque feliciioribus votis gratatur Gratoso Spectabilis ac Grosae Dominationis Protectioni Se et Suos Commendat, permanens ibidem Spectabilis ac Grosae Dominationis Vrae minimus ac indignus Cliens Petrus Fábjan m. p.“

A hátirat így hangzik: „Addig is, még, a Méltóságos Urasság, más dispositiokat tétet, a Szokoliai, maradványok az előben állapotba és módba. Illetvén penig a Fa Arendát, avval úgy élylyenek, hogy a nyert fába, kivált termő, és Épületnek valóba kárt ne tegyenek másképpen attul frustraltni fognak. Léván 30 Xbris 1745. Pásztor, Juri Substitutus Praefectus.

Ezen terméketlen évet a következő 1746-dik esztendő hitelleletti hősséggel váltotta fel a nyári hónapokban, úgy hogy valamint 1719-ben és 1730-ban Berlinben május 23-án, a Delisle thermometera az árnyékban is 105 grádust mutatott: úgy Székesfehérváron, a Kunságban és más helyeken ugyanazt lehetett látni; mely rendkívüli hősség sok embert megölt a mezőben. A kapások a szőlőhegyekben, egymás szemeláttára kidőlve haltak el, az ebédívó asszonyok, az utban rogytak össze, tele fazeaik mellett, mások pedig megholt férjeik mellett valának kénytelenek letenni a fejükön és kezükben örömmel vitt fűszeres ételeiket. Ugyanezen esztendőben augusztus 5-kén a sáskák Törökországból Erdélybe, onnét pedig Magyarországra három nagy sereggel jöttek be.

1754-ben a Tisza vidékein a Törő, Bót, Bujdosó, és ezek társai zenebonái mellett, az áradások tettek tetemes károkat. 1762 és 1763-ban a rendkívüli földindulások tölték el aggodalom és félelemmel az embereket. Nagy-Győr és Komárom városa, mint ismeretes, csaknem megsemmisítettek.

1770-ben kedves testvér hazánkat Erdélyt, ismét a pestis pusztította, mint a hi-

res Mátyus doctor írja: „holmi infectus oláhországban emberekkel titkon czimboráló oláhokba, a háromszéki, bodzai passus körül széjjel fekvő kalibákba belé kapván, Erdélynek ezen felső részét beköborlák. Melyben kilencz hónapok alatt, itt is, amott is bele keveredtek vala 502 familiák, azonban betegek voltak 1630 személyek, kik közül 1196-an el is veszének, míg itt a Maros-Székben, Kakasd nevi falucskában, megszorítaték és szerencsésen megfojtaték.“ stb.

Az 1788-ki szárazsági, szűkebb termés, mint az ezt megelőző egy pár évben, tűrhető volt, és daczára a török háboru miatt, a tábor számára leszállított termédek élleim czikknek, a kenyeres-kosarak még sem maradtak üresen, sem a jászolok az igavonó barmoktól.

1792-ben azonban már a hosszantartó szárazság igen érzhető volt. A debreczeni levelező írja az akkori „Magyar Kurir“-nak: „Az idő az aratásra megessződött. Margit nap óta az esső mindig szakad. Az élet mutogatja magát: de majd megvállik, mi gyul a zsákba. Az aratók nagyon fennbeszélnek, van olyan közülök, ki felében kéri a vetéseknél betakarítását; a Kunságból Debreczenbe üzentek a birák, hogy takarókat küldjenek; mert ott vesz az életek lábán. Semmi ára a buzának nincs, a ki mit mehetnek benne, az a haszna a szántásából, vetéséből. Isten tudja, mi lesz belőlünk!“

Ez évben egyebánt július 17-én a hősség csaknem kiálhatatlan volt az alföldön. Mindkét hazában, a napszámosok szűk vátáról panaszkodának a mezei gazdák. „Más esztendőben — az akkori tudósítások szerint, — seregestől mentenek az aratók a Tiszamelléki helyekre, és azokra a részekre, hol a gabona bőven terem, most, minthogy olesó az élet, alig kapnak a gazdák aratót, hogy gabonájukat betakaríthassák lábáról. — Erdélyben 12 kr. egy véka kukoriceza, egy napi kapás napszámos pedig, ételével együtt 24 krajczárba is belekerül, s még így is mesterség kapni. Ennek az az oka, hogy a mi napszámos parasztaink, csaknem olyanok, mint az evangéliumbeli égi madár, kiknek ha van most mit enni, a hólnapi napról keveset gondolkoznak.“ Vajjon nem így van-e ma is?!

Elvégre a hosszú szárazság, és az egynehány napig tartó rekkenő meleg után összesereglenek az ég kárpitján, szeptember 11-én a sötét fellegek, és megindulának a sziveket rettentő villámok és mennydörgések, melyhez hasonló a legöregebb emberek sem emlékeznek. A rettentő csattogás és mennyköhullás félelme elfogván az emberek szívét, összeládaloznak vala egymáshoz, és a kinek az egész héten eszébe sem jutott az imádság: ekkor a természet kegyelmes urához folyamodott. A gazdák reményüket vesztve, szomorú szemekkel nézték gabonáikat rothadni a szérükön. — A nyomtatókat haza bocsátották; komor és minden kedv nélkül voltak, annyival is inkább, mivel alaposan gondolhatták, hogy ha a gabona nyomtatlan marad, az egerek serege, télen által azt mind elpuszcokolja. — Hevesvármegyé néhely falvaiban, sőt a Kunságban is, a szegényebbek tengeri kenyérről éltek, mivel nem volt nyomtatott búzajók. Októberben azonban és novemberben, megjöttek a kívánatos napok, lehetett nyomtatni, vetni, és az őszi vetések gyönyörködötték a szemet!

Állandó észrevétele szerint a természet-buvároknak, az idő változása, csak két esztendőben sem egyforma levén, az folytonosan különös hatással működik a növényzet megérlelésére, vagy elhervasztására! — Annyi bizonyos, hogy míg egy helyen csendes

eső esik: egy más helyen, ugyanazon időben, üres szőlész szarítja a földet.

Igy volt 1805-ben, míg Európa több tartományában bő esztendő mosolygott áldással: addig mi nálunk hosszantartó szárazság nagy drágaságot okozott. — 1826-ban 35 nap teljesen komor volt, 95 kisebb nagyobb mértékben ködös, — 5 nap volt tiszta és derült, 113 nap esős, 38 nap hó esett, 4 nap pedig jég. Csendes nap volt 41, zivatáros 39 — többnyire északi szél uralkodott. — Először megdőrdült april. 13-án, utóljára augusztus 11-én, égi háboru volt 8 nap, — a Duna hídja csak januárius 6-án szedetett ki, mártius 14-én pedig — eltakarodván az addig igen erős, és bátran járható jég — beállították, a mint ezt az akkori Szent-Gellért hegyi csillagvizsgáló-torony igazgatója Tittel Pál megjegyzi.

1827-ben némely folyamok szerfelett, megáradtak, nevezetesen pedig a Mura, mely a rajtlevő hidakat meghaladva, magával ragadta, s magassága nagyobb volt az 1813-nál, sok kárt tett főképen hazánkban, a kaszáló-rétegekben és szénában. Pesten pedig ugyanekkor június 10-én szinte kiálhatatlan hősség volt, pedig június majd minden napjaiban eső esett, mely többnyire égiháboruval állott elő.

1828-ban július és augusztus napjaiban a nagy hősség még nagyobb égiháborukat hozott elő, és pedig az ország sok részeiben nagy károkat okozott jégesővel. 1831-ben a már jó darab ideig elmaradt dőghalál került elő, és rémületesen futkosta be az ország határait. Egy utazó naplója szerint Székesfehérvártól Budáig, csak egy lelket sem lehetett az utban látni, hanem mindenütt, jobb és bal felől, csak szomorú halotti harangok sirása hallatszott.

1837-ben, a szárazság és drágaság mellett május 6. és 7-én oly iszonyu orkán dühöngött Pest és vidékén, hogy annak következtében, némely fedett kutakban, a víz izére nézve, dohányleveg volt hasonló, mástutt pedig léglébe változott át, és zavardásából nem is üllepedett le.

1838-ban volt a Duna nagy áradása, mely oly magasan nőtt fel, mint 1627-ben, midőn a műveletlen törökök 1600 mázsát nyomó lánczczal rekesztették el Budánál a Dunát, mely azt szabad folyásában gátolva, tetemes károkat okozott. Az óriás láncznak mindenik szeme 20 fontot nyomott.

A marha-dőgvész, mint 1711-ben és 1741-ben, úgy az utóbbi években is sok helyen hazánkban tetemes károkat szerzett a marha-tartó gazdáknak.

Legközelebb 1861-től kezdve, folytonosan inkább szárazságra volt hajlandó az időjárás, és pedig, a mi csodálatos, hazánk épen azon földrészén, mely országunk kahanánjának neveztetik, mely hogy hova fejlődött ki a folyó 1863-dik esztendőben, az alföld termékeny síkjain, mindenki előtt ismeretes, mert a jalkiáltások föüleikhez hatottak!

Csuthy Zs.

A gyufa

vegytani tekintetben.

A milyen nagy fontossága a vegytan, kivált azon nagyszerű hódítások után, melyeket a tudomány e téren egy két évtized óta tett, oly ismeretlen az népnék előtt. Mennyire szükséges pedig az a földmívelésre nézve, eléggé meggyőződhetünk, ha figyelembe vesszük, hogy a szántóföld okos trágyázására nézve egyedül a vegytan képes adni kellő felvilágosítást. Nem kevésbé fontos az az iparosra nézve, ki foglalatosságai mindenféle ágaiban a vegytan ismerete által vezetethetik.

Hiszen a legközönségebb mindennapi foglalatosságoknál is nagy szerepet játszik e tud-

mány. Így péld. a gyufát boldog, boldogtalan használja (bár nagyobb óvatossággal használnak sokszor); és mégis mi kevesen vannak, kik azt valóban ismernek. Megkísértem tehát a lehető legnépszerűbben megismertetni e gyújtó-eszközt, melyet népnék közönségesen a nála oly tág értelmű „masina“ néven ismer, követvén előadásomban leginkább Bernstein, német író terjedelmesebb fejtegetését. Mielőtt azonban magára a gyufára áttérnék, okvetlenül szükséges néhány előismeretet előrebocsátanom. Mindenesetre pedig sajnálom, hogy azt, amit mondani akarok, egyszerűm meg nem mutathatom, mert akkor egyfelől sokkal rövidebben végezhetnék a dolggal, másfelől úgy könnyebben is megértetném. Ígyekezni fogok azonban minél világosabban szólni, s ezért bocsánatot kell a nyájás olvasótól kérnem, hogy az egyszerű tünetényeket is sok szóval kell előadnom.

Hogy megtudhassuk, miből áll tulajdonképen a gyufa, mindenkéllt az élynt kell megismerünk. Ha valaki az avatannak egy élynyel telt üveget mutatna, ez bizonyosan azt fogná állítani, hogy az üveg egészen üres. Összese-vizszoa rázná az üveget, és végre is azt hinné, hogy semmi sincs benne; mert az élyny, mint a levegő átlátszó és szintelen. Azután kihuzván dugaszát, megszagolná, és ismét semmit sem találma, mivel az élyny szagtalan. Végre nyelvét nyújtáná-bele, hogy megizlelje; és újra semminek sem akadna nyomára, mert az élynynek íze sincs.

Es mégis ugyanez avatlan vizsgáló szemét, száját eltátja, ha néhány kísérlet után meglátja, mit képes az élyny előidézni.

Vegyünk tehát legalább leírásban néhány ily kísérletet.

Vegyünk egy kis darab szenet, akasztuk sodronyra (drótra), gyujtsuk meg egy kissé, vagy csillámljék, s aztán eresztjük le az élynyvel telt üvegbe. Ekkor azonnal észreveszük, hogy a szén gyönyörű élénk színben kezd égni. Ha kihuzzuk, ismét alig fog csillámlani; ha beteszük, újra fellobog, és égni fog mindaddig, míg a szén egészen föl lesz emészttve.

Az üvegben tehát mégis csak kell valami egybnek lenni, mint a közönséges levegő.

De mi történnék akkor, ha a kísérlet nagy mennyiségű szénnel tennök? Ez is végig oly szépen fog-e égni? Nem. A faszénnek csupán bizonyos mennyisége ég úgy meg, és aztán vége mindennek. Es ekkor a kísérletet nem is lehet ismételni, ha újabb élynyvel nem töltjük meg az üveget; mivel már ekkor nincs benne élyny.

De hát hová lett az élyny az üvegből? kérde az avatlan. Es mivé lett a szénnek azon része, mely tökéletesen megégett? Végre pedig: mi van most az üvegben?

Megfelelek a kérdésekre is. Az élyny nem enyészett el, és a széndarab sem enyészett el, sőt inkább monná (mind a kettő) most is benn van az üvegben, csak hogy mássá átalakulva; mert a kettőből új légnem lett, melyet szén-sav-nak neveznek.

Most vegyünk elő egy más üveget, melyben szintén élyny van; és a széndarab helyett bocsássunk be néhány kén-szálat, miután ezeket is meggyújtottuk volna. Azonnal meglátjuk, hogy a kén pompás kékes lánggal elég. Ha ez megtörtént, észreveszük, hogy az élyny ismét eltűnt, mivel már sem a szén, sem a kén nem akar az üvegben égni. A kénnek egy része is eltűnt; de helyette az üvegben új légnem alakult, melynek kellemetlen csipős szaga van, hasonló a kén-savéhoz. Es valóban e lég nem egyb, mint kén-sav, mely folyékony kén-savvá változatható. Itt tehát egy szilárd test egyesülvén az élynyvel, ezáltal új légnem alakult, mely nem oly szaga, mint a kén, és nem szagtalan, mint az élyny, hanem csipős és a lehelést gátoló szaga.

A most következő kísérlet abból áll, hogy az élynyt vilánytel vagy phosphorral hozzuk kapcsolatba.

Közönséges gyufáink, melyeket dörszölés által teszünk égő állapotba, e tulajdonságukat épen a phosphor által nyerik, melybe hegyeiket bemártották. A phosphor oly nyulékony, hogy azon csekély melegtől is, melyet a dörszölés okoz, megnyul. Az égő phosphor meggyújtja a ként, melylyel a gyufa be van vonva, a kén pedig magát a füt gyújtja meg. A phosphor az, melyet világítani látunk, ha sötétben a gyufák végein végig huzzuk meleg kezünket. Valamin a gyufák fölött, ugy tenyerünkön is világító ködöt látunk derengni, mely nem egyb, mint a phosphor égő phosphor. Azonban gyufáinkon a kénnyel nincs tisztán, s azon kívül szines mézgával is be van vonva, ne-

hogy tulságosan könnyen meggyulván, szerencsétlenséget okozzon. A tiszta phosphor magában fehér és lágy, mint a viasz. Ilyet veszünk kísérletünk eszközeül, körül-belül akkora nagyságban, mint egy borsoszem.

Ha ily darabba phosphort sodronyra erősítve bocsátunk be az élelyvel telt üvegbe, nem kell egyéb, mint hogy a phosphort meglegetett kötötűvel érintsük, s azonnal égni fog, és pedig oly gyönyörűen világító fényvel, hogy a szemet kápráztatja, lángja hasonló levéna napragyogásához. Erre az üveg fehérrüsttel telik meg, mely, ha az üveget csendesen hagyjuk nyugodni, a fenekére leereszkedik; ha pedig az üvegbe előbb egy kis vizet töltöttünk, ezzel összevegyülve, azt savanyuvá teszi.

E kísérletnél is eltűnt az élely is, a phosphor is; de nem enyésztek el, hanem vegyészileg összekötötték, új, ködszerű anyagot alkottak, mely phosphorsavnak nevezetik.

Tegyük az élelyvel még egy, és pedig nagyon érdekes, noha tárgyunkra csak mellékesen tartozó kísérletet. Vegyük elő egy vas-sodronyt, és valamely kemény kerék fán csavarjuk össze véget, hogy hasonló legyen a puskaveszélő levő töltéséhez. Ekkor a fát kihuzván, az összecsavart sodrony aljába helyezünk egy darab taplót. Ha már e taplót meggyújtva, az élelyvel telt üvegbe beboosátjuk, előbb a tapló fog nagyon élénken égni; azután pedig maga a sodrony is meggyul, mely előbb megtűzescdik, utóbb pedig sziporkázik, mintha valami száraz fadarab volna. Sőt a sodrony tökéletesen megég és apró golyócskákban hull le az üveg fenekére. E golyócskák pedig oly szörnyen forrók, hogy ha az üvegben egy kis víz van is, nem hűlnek meg azonnal, hanem az üveg fenekébe beme-rülve, abba beleolvadnak.

Ez érdekes kísérletből kitűnik, hogy az élelyben nemcsak a szén, a kén és phosphor élénken ég, mint a közönséges levegőben, hanem a vas is, mely közönséges levegőben azonnal megszűnik izzó lenni, mihelyt a tűzből kivettük, az élelyben tovább ég, mintha vékony hasábkáfa vagy forgács volna. E kísérletnél is eltűnik az élely és eltűnik a vas; helyettük pedig apró golyók alakulnak, melyek nem egyebek, mint a vasnak élelyvel egyesülése.

Az a kérdés támad itt; hol kell, vagy hol lehet venni az élelyt? Erre ime itt a felelet. Élely mindenhol van, ahol levegő van; de a természetben sehol sem találjuk tisztán más anyagok nélkül. Mert a levegő, mely a földet körülveszi, a levegő, mely szobáinkban, az erdőben, mezőn, kertekben van, élelyből áll; de ez élely egy más fajta levegővel van vegyítve, mely légenynek nevezetik.

Az ember mindig élelyt és légenyt szív be, midőn lehel.

És pedig az élely a közönséges levegőnek csak egy, a légeny pedig négy részét teszi. Ez az arány a levegőben mindenhol föltalálható, úgy hogy például a templomokban, színházakban s más helyeken, hol sok ember gyűl össze, csupán azért romlott a levegő, mivel hozzája még más anyagok is vegyülnek.

Tiszta élelyt tehát csak mesterséges uton lehet előállítani, és pedig azáltal, hogy vegyészeti műtét által tőle a légeny elválasztatik.

A fönnebbiekből láttuk, hogy az égéshez okvetlenül szükséges az élely. Ezért szoktuk a tüzet fűjni, ha azt akarjuk, hogy jobban égjen; mert fűvás által több új levegőt — vele pedig élelyt — juttatunk a tűzhöz. Erre való a kovácsnál a fuvó is, hogy az t. i. több élelyt hajtsa a tűzhöz.

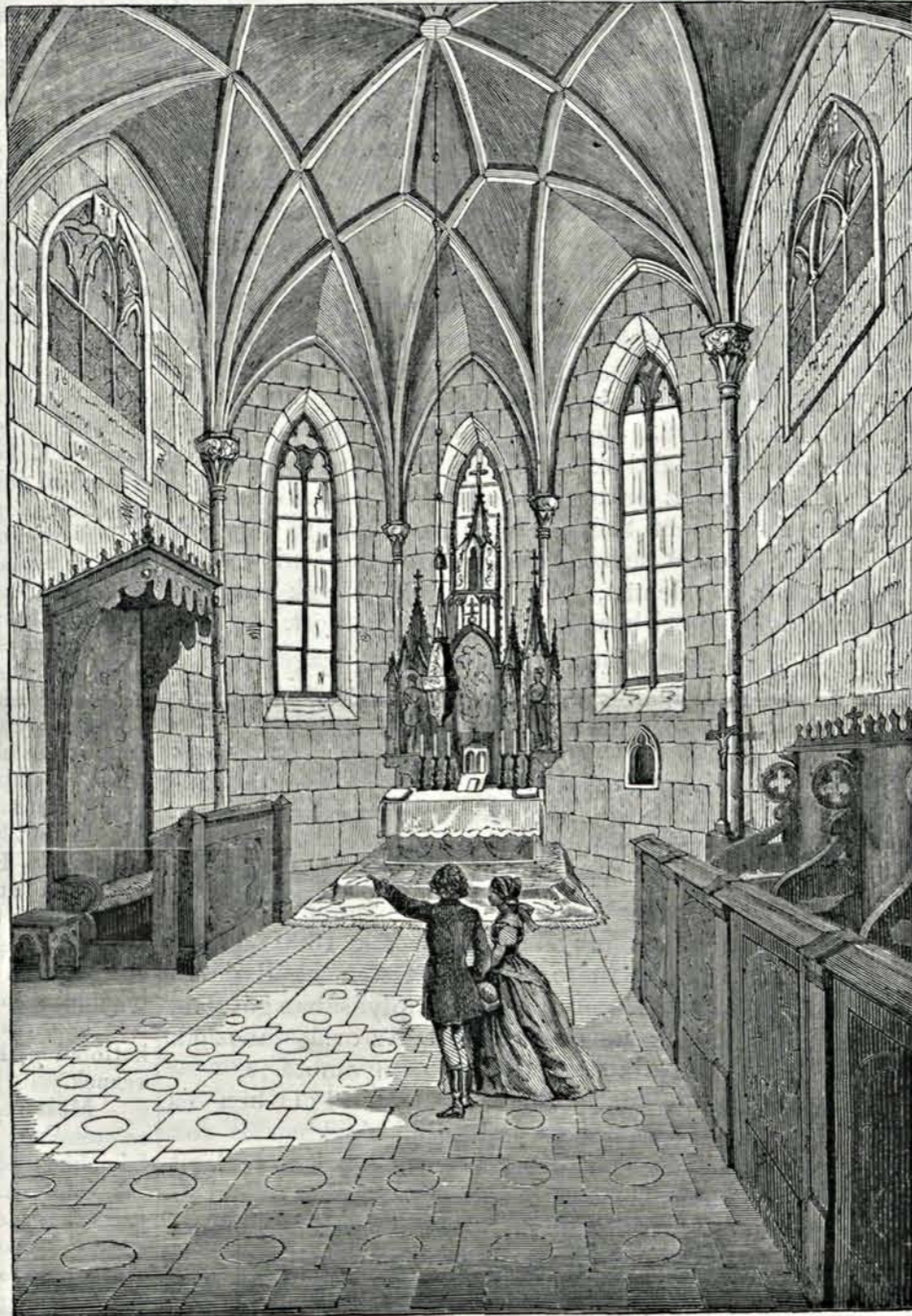
Mert a tűz, az égés nem egyéb, mint bizonyos anyagoknak az élelyvel egyesítése. Innen van, hogyha a tűztől az élelyt elzárjuk, elalszik.

(Vége következik.)

A Simor-kápolna Györött.

A győri építészeti műremek egy kitűnő példánya a Simor-kápolna a győri püspökvárban, mely a torony délkeleti részének első és második emeletét foglalja magában; ajtaja a vár főlépcsőzetének irányában van, s abba az első emelet tornáczáról lehet bejutni.

Az apsis jóval kinyulik a várépület rendes falától s három szép goth stýlben épített, másfél öl magas ablakon keresztül nyeri világosságát. E kápolnát hajdan Hu-

A Simor-kápolna Györött.

nyady Mátyás királyunk idejében nagy-lucsei Dóczy Orbán győri püspök és királyi kincstartó korában (1483—1486-ig) kezdette építtetni, de az egri püspökségbe tértetve át, mint egy éves egri főpap fejeztette be 1487-ben, mint ezt a külső fal pillére alatt a bevágot évszám mutatja.

Győr a mohácsi vész után I. Ferdinánd, de még inkább ennek fia Miksa király által megerősítettven, határvárrá alakítottatott s így a Bécsét fenyegető pogány török ellen fővédfalul szolgált. Az itt tanyázott katonaság mindent elfoglalt, a kanonokokat házaikból, a püspököt residenciájából kiszorította, úgy hogy azok magánházaikba kénytelenitettek vonulni s azokat megvédvén, maguknak fölépítették, fölszerelték. (Bővebb adatok a megye jegyzőkönyveiben.) A püspöki lak az erősség fővédpontja volt nemcsak

azért, mert néhány öllel magasabban fekszik, mint a város, de azért is, mert a legszilárdabb anyagból készült vastag falakkal bíró épület vala. Midőn Pálffy és Schwarzenberg Győrt 1598. mártius hó 28-án a törököt visszafoglalták, Istvánffy Miklós alnádor történetéből tudjuk, hogy Ómer aga végső menedéke e várpalota volt, hol egész reggelig védte magát s ezen helyet foglalták el a magyarok legutoljára.

A várparancsnokok és főtisztek itt laktak egész 1745-ig, a mikor vázsonykői gróf Zichy Ferencz győri püspök és belső titkos tanácsos saját lakhelyét, a püspöki várt, melyet a katonák a győri egyházmegyektől elfoglalták, a kormánytól 35,000 rénes forinton kénytelen volt megvenni, hogy sajátja ismét övé lehessen. Mily pusztán találta a főpap e kápolnát, képzelhető.

Ezután közönséges stýlben helyreállítottatott s így volt egész 1857-ig, a mikor a mostani győri püspök, Simor János ur, tízezer forint költséggel eredeti goth stýlben helyreállította, s a régi 3 goth ablakot kivágatván, mind kívül, mind belül annyira kicsinosította, hogy ily gyönyörű püspöki udvari kápolnát ritkán láthatni. A kápolna Szűz Mária mint Magyarország védszentjének tiszteletére 1860-ban felszenteltetvén, a püspök széke fölé következő felirat tétetett:

Episcopus Joannes Simor
pristinac format restituit 1858.

Ettől átellenben:

Domine dilexi decorem
domus tuae.

olvasható, mely feliratok szép nagy aranyozott goth betűkből állanak. Az ezen kápolna feldíszítésére fordított több ezer forintnyi költség csak egy csekély része annak, amit ö méltósága a templomok építésére, különösen a győri székes-egyházra fordít, melynek részletes leírásával nem sokára más helyen bővebben fogunk találkozni.

R. Károly.

Szepesvár és Szepesváralja.

Hatalmas északi határváraink egyikéről emlékezünk, mely még romjaiban is nagyszerű. — A Branyiszki alatti völgyből egyik mészkőszikláján komorkodik Szepesvár, — alatta bájos völgyben terül el Szepesváralja, a 16 szepesi város egyike; áttelemben diszlik a szepesi káptalan s régi goth épülete, — körülötte sűrű falvak, szorgalommal mivelt termékeny virányok, kies erdősékek intenek, s e gyönyörű, a branyiszki hegyoromról minden nézőt elbájoló tájképen át fehér országot kigyózik végig a löcsei kisebb hegyek és a nyugati háttérben borongó Tatra felé.

Már Béla király Névtelen jegyzője szól egy a lengyel határon fekvő erős várról. — Lublót érti-e, vagy Szepesvártól nem bizonyos.

nyos, — de a tatárjáráskor ez utóbbi már erősen állott meredek szikláján s a későbbben épült Lethonkői menedékhelylyel együtt Jordán szepesi gróf bátor vezérlete alatt diadalmasan dacolt a mongol rohammal. Azontal a szepesi grófok e büszke lakának történelme ugyanazonos Szepes és a felvidék történetével. Látjuk azt Trenchényi Máté bátor hadainak birtokában, — majd ismét a rozgonyi csata után Anjou Károly király kezében, — látjuk Giskrát és Axamith és Talafuz vezéreit, a cseh kelyhesek pusztításai korszakában itt is dálni, — a Hunyadiak hős hadait itt is harcolni.

Látjuk azután benne Szapolyai István, a hatalmas nádor és szepesi gróf, fényes udvartartását, — II. Ulászló királyi fogadtatását, — mélyen meghatva nézzük a pusztuló termet, hol Szapolyai János erdélyi vajda és Magyarország királyának bölesője állott, — innen menekült borus napjaiban a szomszéd Lengyelországba, innen indítá Laszki lengyel barátját követül a fényes portához, — innen indult Izabella özvegye, János

Zsigmond fiával viszontagságos pályára, melynek végén nem korona, hanem könnyő-adoomány jutott osztályrészul. — Az ügyes Laszki rövid birtoklása után a protestáns Thurzó nemzedék tüzi fel zászlaját e bányászati szép virágzásnak indult, s a nevezetes szepesváraljai zsinat is tartatott. A löcsei egyházban nyugvó Thurzó nemzedék magva szakadtával Szepesvár III. Ferdinánd alatt Csáky Istvánok adományoztatott, s mai napig is e régi nemzedék birtokaihoz tartozik, ámbar a hős Bátor, Bethlen, Rákóczy és Tököly fejedelmek és vezérek harcaiban számtalanszor cserélt urat, és e viharos időkben többnyire a magyar seregeknek szolgált erős támpontul.

A beharczott lecsillapulván, e hatalmas vár is megszűnt ural lenni s az idő vas fogának esett áldozatul. 90 évvel ezelőtt még fedele volt, de ez tűz által elpusztítatván, azóta gyorsan indult romlásnak. Mindamellett falai oly jeles anyagból készítették, hogy még most is dacolnak az enyészettel és sejtetik a vár régi nagyszerűségét. *) A boltozatok mind beomlának ugyan, de a nagy udvar köfalja, a kápolna, teremek, folyósók, istállók, a nagy vártorony külfalai még meglehetősen épek, sőt a pinceszék bol-

tozatai is megmaradtak. A vár utolsó butorzatának néhány darabja u. m. aranyozott börszékek, egy ritka óra-szekrény stb. a vár mostani birtokosánál, gróf Csáky Kálmán hotkóci kastélyában őriztetnek.

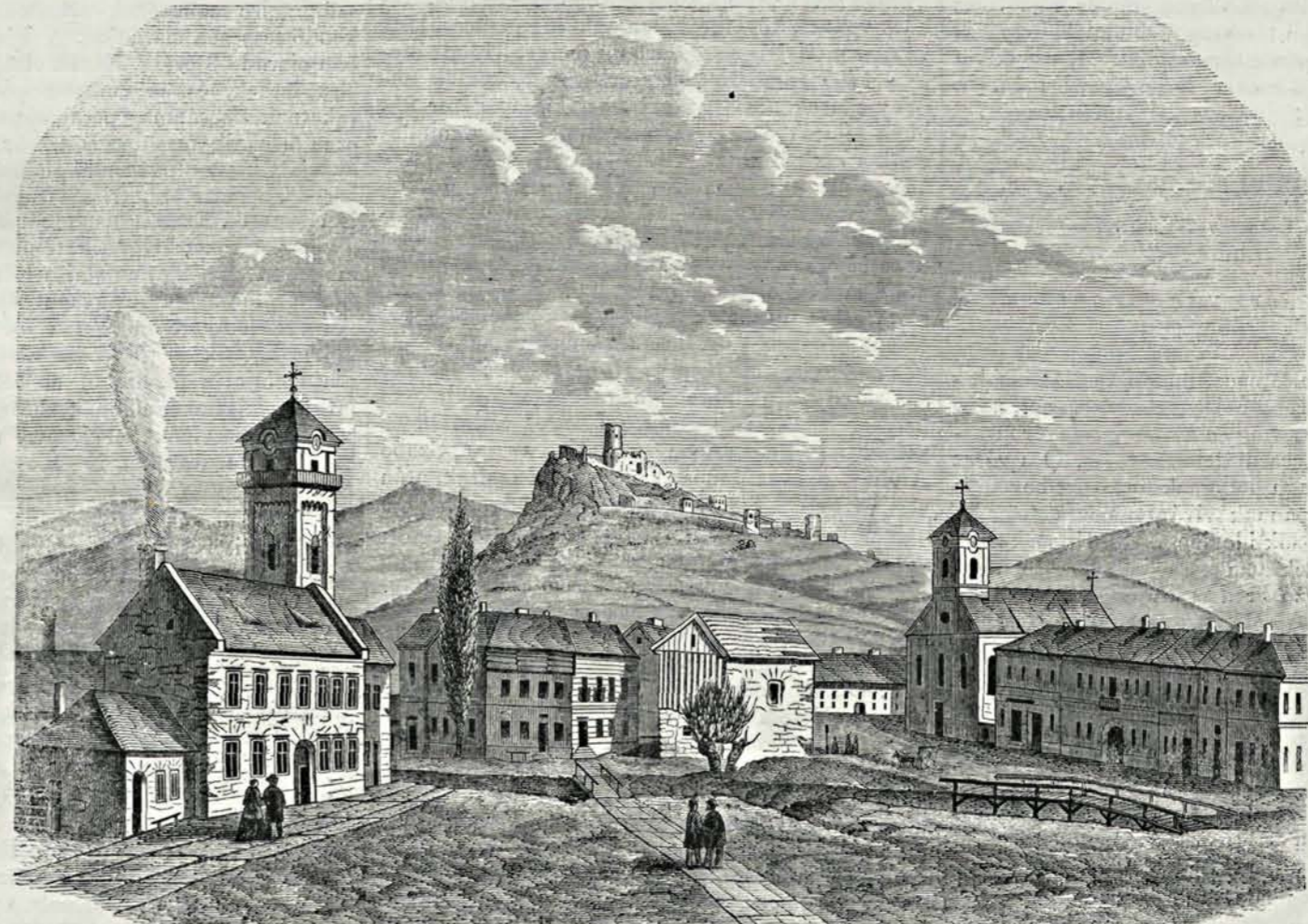
Szepesváralja élénk kis város 7000 lakossal, nagy hetivásárokkal s jeles mezei gazdasággal — van kath. és ágost. hitv. templom, irgalmas szerzetiek klastroma, 2 patikája 10 kereskedői boltja, számos mesterembere, és ujonépült vendéglője. Az 1856. és 1862-ki nagy tűzvész majd egészen elhamvaszták, de hamvaiból szebben és tűzbiztosabban emelkedett. A közelfekvő szibcai és baldóci források ásványvize kellemes italul szolgál, sőt Kassára is szállítatik. A szepesi káptalan köfallal kerített kis külön város. A régi ritka ó goth kápolnával diszlik székesegyház a püspöki kastély és kertje a seminarium — s néhány kanonoki lak kiváló díszei. **)

S most bucsuzzunk el e kies helytől azon baráti intéssel, hogy a Tátrafüredre utazók ne sajnáljanak Szepesváranak és

tozatai is megmaradtak. A vár utolsó butorzatának néhány darabja u. m. aranyozott börszékek, egy ritka óra-szekrény stb. a vár mostani birtokosánál, gróf Csáky Kálmán hotkóci kastélyában őriztetnek.

Szepesváralja élénk kis város 7000 lakossal, nagy hetivásárokkal s jeles mezei gazdasággal — van kath. és ágost. hitv. templom, irgalmas szerzetiek klastroma, 2 patikája 10 kereskedői boltja, számos mesterembere, és ujonépült vendéglője. Az 1856. és 1862-ki nagy tűzvész majd egészen elhamvaszták, de hamvaiból szebben és tűzbiztosabban emelkedett. A közelfekvő szibcai és baldóci források ásványvize kellemes italul szolgál, sőt Kassára is szállítatik. A szepesi káptalan köfallal kerített kis külön város. A régi ritka ó goth kápolnával diszlik székesegyház a püspöki kastély és kertje a seminarium — s néhány kanonoki lak kiváló díszei. **)

S most bucsuzzunk el e kies helytől azon baráti intéssel, hogy a Tátrafüredre utazók ne sajnáljanak Szepesváranak és

Szepesváralja főtere. — (Miskocszy Gy. rajza után.)

környékének egy napot szentelni; biztosítjuk őket, hogy ez élvezetes lesz és kedves emléket hagyand sziveikben.

A csavar-gőzösköröl.

(Vége.)

Ugylátszik, hogy a csavarnak mint mozdító- vagy mozgatóerőnek alkalmazása igen régi találmány. Mondják, hogy Chinában századok óta ismeretes. Európában is a szélmalomnál s mint ugynevezett Archimedes-csavarna, mely némely vidéken a viznek magasba emelésére nagyon szokásban van, igen réginek kell lennie. Hero „Spiritalia”-jában, melyet Krisztus előtt 130 évvel írt, egy a mai szélmalomhoz hasonlóról — mely valami orgonába hajtotta a szelet — van említés. Keleten a szélmalomok, mint a szántóföldek öntözésére szolgáló gépek, már régente használatban voltak. Róbert Hooke (1635—1702.) már kimondta, hogy a szélmalom szárnya szerkezetét, mint mozdító eszközt, a vizben is hasznosan alkalmazhatónak tartja. Ugyanaz, midőn a régiek vezési módját igen érdekesen magyarázza, a többek között e következőket emeli ki: a régiek — ugymond — kiknek evezői a mieinkhez nagyon hasonlítottak — nem úgy eveztek, mint rendszeren

mi, t. i. a csónak — vagy hajótól jobbra balra viziránylagosan kieresztett evezőinknek lehetőleg a hajó eleje felé vízbemártása után erős lökést adva annak hátulja felé; — hanem függőlegesen tartották ki evezőiket a vízbe s kívülről befelé rándították azokat s így adtak hajójuknak bizonyos sebességet; *) továbbá, hogy azok evezőinek lapátjai egészen víz alatt jártak.

Ezen evezésmód csakugyan egyenesen a mai gőzcsónaknál alkalmazott csavarok működésével való hasonlóságra emlékeztet bennünket, mint közönséges t. i. vizirányos evezésünk a kereskes gőzcsónak lapátjai működésére. Hooke ezen előterjesztése sokak figyelmét és hosszú időre elfoglalta — egész a mai csavarok megteremtéséig; mert utána egész sereget találunk az ezen elvből kiinduló kísérleteinek.

A csavargépek mai előnyös használhatóságukért általánosan legtöbb érdem adatik Smid F. P. és Ericsson uraknak. Különösen Smith, hondoni hasznabérlő volt az első, ki társakat véve magához, az első nagyobb csavargőzöst — mely már ne valami kicsinyes kísérlet maradjon — építeni elhatározta. A hajó „Archimedesnek” neveztetett, 237 tonnát emelt — építője Pascoe mester volt. 1838 oct. 18-án bocsátattatott vízre — próbautját azonban csak 1839-ben tette meg. Két gépe együtt véve 90 lőrével bírt — csavarának

átmérője 5 ang. láb volt. Került 10,500 font sterlingbe. A vele tett kísérlet minden várakozást fölülműlt. Az angol tengerész-tábornoki kar (Admiralitát) óránként 5—6 tengeri mf. sebességet várt tőle és az majdnem kétszer annyit tett. A Thémés és Sheerlen folyókoni kísérletét után 1839 máj. 15-dikén tengerre szállt s Gravesendől Portsmouthba, kedvezőtlen szél és habok daczára, 20 óra alatt futott. — Természetes, hogy e meglepő eredmény nagy szerű figyelmet ébresztett s kormányok

és magánosok vetélkedtek ez új majestas birtokába jutni. Csakhamar egész óriási nagyságig kezdtek épülni mind hadi, mind kereskedelmi czélokra. Eddigelé a nagyság, szépség és czélszerűség arányainak szerencsés egyesülése által legmeglepőbb a Dupuis de Lôme által épített „Napoleon,” 90 ágyus, 5050 tonnás, 1500 lőerejű francia hadi csavargőzös, mely óránként 13 1/2 tengeri (mintegy 4 1/2 földrajzi mf) képes megfutni. Róla egy ismerősöm, mint szemtanu azt állítja, hogy a keleti hadjárat alkalmával Várnából negyvenkét kisebb-nagyobb tengeri hajót vontatva indult ki.

A csavargőzösköröl mind a tudomány, mind a hasznosság szempontjából oly érdekesek, hogy az azok mostani szerkezeténél minden haladást ki-záró megállapodást, a találmányra mindinkább sarkantyuzott vállalkozó szellem még csak fölté-

*) Ezen evezésmód nálunk ma is szokásos, — még pedig két változatban. Az egyik az, melyet „vizifurának,” németül Wedeln és Wrickennek mondanak, s mely leginkább molnárainknál van szokásban, a mint azok evezőjüket a lakó hátulján jobbra-balra csavargatják; a másik az, melyet halászaink gyakorolnak s „sziklászás”-nak neveznek, mi abban áll, hogy a csónakban álló halász — baljának a hálovali elfoglaltatása miatt — pusztán jobbajával heredit, csavarítja függőlegesen vízbe merített lapátját, s így tartja vizen és kormányozza egyzersmind csónakát. — K. A.

tetni sem enged; — azonban az eddig elírt előnyök is nagyszerűek, s az ész-uralom dicső érdemtelensége. A világ összes hajósepe nagy elragadtatással üdvözölte e találmányt. Egyetlen kifogás ellene — a folyamhajózási érdek felzárkózásán kívül, mely szerint mélyebb vizet igénylő természetűnél fogva a csekélyebb vizeken nem alkalmazhatók — hogy a tengereket ez is, mint minden gőzös, megfosztja pályájuk kedves változatosságától, mit Páris is elpanaszol főnődített munkájában. „A csavargózők által a tengerezés gyönyörű pályája — ugymond — meg van fosztva költőiségétől. Nincs ugyan oly nagy veszélyeknek kitéve, mint ezek létezése előtt; de hiányzik a változatosság s nincsenek meg sorsának ellentétes szélsőségei, melyekkel oly szokva volt a hajós küzdeni. A hullámok, változó szelek semmik többé neki; a számítások, a hátha és miképek? mind eltűntek a gépek szabályszerűségénél fogva. Igaz, hogy az előnyök oly nagyok, hogy mellettük a multba sóvárogunk vissza, fölőseleg volna, — tudom én azokat méltányolni; de még sem állhatom meg, hogy midőn hajónkat ép úgy zsinóron járn látom, mint vaspályák mozonyait a síneken — ama költőbb multba bánatos pillantással ne tekintsek vissza. — Mily mások voltak azok a fölfedezési utazások!”

Nálunk az első csavargózős 1854-ben épült, melynek gépe még külföldi volt, 1855-ben azonban már egy s azóta több ilyen gép is készült az 1. dunagőzhajózási társaság ó budai hajógyárában. Jelenleg csupán e társaságnak 24, ezenkívül magánosoknak is 3 csavargózője jár a Dunán.

Kenessey A.

Történelmi kalászatok.

Irtá Lehoczy Tivadár.

(Folytatás.)

XXX. A szatmári vár elrontásáról 1703—1704-ben.

II. Rákóczy Ferenc, midőn zászlót emelt s mondját eleinte szerencsésen lobogtatta azt, nagy sulyt fektetett arra, hogy a szatmári vár elrontassék s helyébe az eszéli felállíttassék. Ó a várat megszállva, könnyű dolgoknak hitte azt bevenni; de családott, mert annak vívása nemcsak tömérdek emberébe, de sok idejébe is került s a körültekintő hadvezérnek nem kis gondot okozott. Az e tárgyra vonatkozó eredeti iratainkból közlöm a következőket:

Rákóczy iratai Ugocsaóhoz.

a) Illustrissimi stb. Salutem et omnem prosperitatem. Ugyvagyon ugyan, hogy a Ns Vgye sok fáradsága s nyugtatatlansága után maga nyugodalmit és pihenést remélnél, melyet a ns vgye előb nem érhet el, hanem a mikor Isten Szatmár várát kezünkhez adván, azon egész földnek sok nyomorúsága alól felszabadulása s egyszersmind vigasztalása lesz. Hogy azért azon jó véget a ns vgye hamarabb léseqlonalhassa, serio intímáljuk, magát egy appromtalya a ns vgye, hogy a mikor második parancsolatunkat véss, minden késedelem nélkül, mennél fellessebb számmal mehessen azon Szatmár körül kívánatos Haza szolgálattának folytatására. Caeterum praet. Dnes vras bene valere desideramus. In possessione Vichnye, die 13. Mens. oktoberis, Ao 1704. F. P. Rákóczy. Ioannes Pápay.

b) Rákóczy Egerből, 1704. mart. 9-kén irt leíratában ujabban sürgeti, hogy Ugocsból minél többben siessenek Szatmár alá s magukat Buday István főstrázsamerítés és hajduvárosi főkapitány rendelkezése alá bocsássák.

c) Károlyi Sándor pedig a tapasztalt hanyagság miatt imigy berzenkedik: „Illustrissimi stb. Salutem stb. Keglymes Urunk ó Nga legkegyelmesebb parancsolatjából bizonyos operatiorokra és dispositiorokra kitérvén, leghelyesebben is az Hadak fogtatkozását látván, az szekerek minden 3 porta után egyet egyet és ugyan egy egy Porta után egy vágót intímálom az ns vgyének másfél mázsátt. Annak utánna adhortaltam az personalis insurrectoria, avagy hogy az intímál négy négy Hajdut mind porta által állítsa elől. Tovább az katonák felállítására iránt is egész Modalitást remonstroltam, és Eöcsém tek. ns Palocay György ur adurgealtam, a ns vgye meghallotta, mind az általm semmi effectussal. Végre Szatmár várának demolitiorát s Eöcsédnek építését intímálom, de mindekiben Ns. Vgyek az Instántiókon kívül semmi ügyeket és industriját nem látám, sőt egész negligentijáról argualhatom ugyany-

nyira, hogy szükségütl viseltetvén, mindeneket az egy Debreczen Várossával kellett végbevinnem, mely már jobbra belé fáradván, assucualom az Ns Vgyét, ezen negligentijával Hazáját megh nem fogja csalni, hanem az ki az igát actu vonnya. a távol nézők fogják bonificalinn annak szenvedését és leölességhét. Mivel penig az Hadak felállításának Terminussa már el is mult, az demolitiorának és Eöcsedi restauratiónak penig emminial, ujab confirmatiorját venév már is Keglymes Urunk a Ns Vgye az instántialásnak hadgyon békét, hanem az mi az parancsolat, aztat kövesse, ugy hogy az Mandato szerint mindenek ad proximum Terminum helyben legyének. Másként bizonyára gravis animadversio az Ns Vgye fogh maghán tapasztalni. In reliquo Manco. Dat. Castris, ad Berettyo Ujfalu positis, 17. May. 1705. Alexander Károlyi P. S. Levelemet elvégezvén, érkezett Klimes Urunk ó Nga parancsolatjára; kiben Ujonnán confirmallya az Tek. Ns. Vgyének altalam intímálom. Azért iterate intímalom, a Tek. Ns. Vgye hadgyon békét az Mencességek, hanem az mi a parancsolat azt vigje végben, mert tullem nem lehet örökre Levelemmel értetnem a Tek. Ns. Vgyét, holot penig instántiját fogja continualni magha karat fogja szaporítani s Gyalazattját vallani.“

d) 1705-ben a szatmári vár-örsg az ostromlók a sánczokból előlívén, azok a szomszéd megyékbe szedtek s a községekben élőködtek. Rákóczy ennek következtében a kárt megbeszültvén, azon tisztí vizsgálatból, melyet Ugocsa megye 1705 april 10-kén szerkesztett, közlök néhány adatot: „Mi Tatai Gábor, Jászay Péter stb. hites szbirák és assessorok adjuk tuttára mindennek a kikk illik, hogy a mélt. felsővadászi Rákóczy Ferenc fejedelem Klimes Urunk ó Nga kglis parancsolatjára lett exmissiojából a T. N. Ugocsa Vgjenek kijövéni processusinkban bizonyos Inquisitiót kellett peragalunk arrul, Hogj mind a Gorsaban mind az Óvárinnál Szatmár ellen való sánczból kivetett Had számára s tartására Váriban és Kölesében minemű akarmiféle Elest administraltanak a Ugocsa Vgyei Faluk? Mellyet az alább megnevezendő faluk és helységek Birái és Esküttei hittel vallottak ez szerint: In possessione Ujlak Kati Istvan, Szabó András, Kozma János, Vincze János hitek után vallják: hogy Kölesébe Kajdi ur hajduinak hatvan kenyeret, az Morius ur hajduinak Variban 2 vágót 52 kenyeret administraltanak. In possessione Fancsika, Kajdi ur hajduinak Kölesében 50 kenyeret 1 vágót, Esze Tamás ur Hajduinak Váriban 50 kenyeret 2 vágót administraltanak. In oppo Nagy Szállós Kovács István, Sonkolyós István, David Ferencz, Szaniszló István, vallják, hogy az Esze Tamás ur hajduinak Variban 4 vágót és 80 kenyeret attanak. In possessione Szállós Vég Ardó Kajdi István ur Hajduinak Kölesében 2 köből liszet, 1 vágót, Esze uramének Variban 2 köből liszet, 6 köből Abrakot, 1 jó vágót administraltanak stb.

e) Illustrissimi stb. Essett értössünkre, hogy Szakmár vára a Tavalyi Esztendőben, némely interveniens impedimentumokra nézve, ugy mint kívántott volna el nem rontatott; kibe képet a ns vgyének intímálini kívántuk, mint az Haza községes szolgálattára, mind penig maganos hasznára nézve is, ezen várnak végekpen és tovább való elrontását igyekezze a ns vgye (Ugocsa) mennél hamarabb és szorgalmasan effectálni; melly munkának véghezvitelére iránt is, mint hogy Ns vlg Kraesay-Márton Districtualis Commissarius Hivünk bővebb parancsolatunkat adtuk, alkalmaztassa a Ns. vgye ezen dologban magát eö kglme dispositioihoz. Dat. in Oppo Kövesd, die 29. Martij 1706. Praet. Dn. vrum ad officia paratissimus F. P. Rákóczy. Georgius Ráti.

Egyveleg.

A gyakori öngyilkosságok oka. Ugylátszik, hogy az öngyilkosok száma a művelődéssel bizonyos összefüggésben áll, s ennek előrehaladtával karöltve nagyobbodik. Legalább a következő tábla erre mutat:

A moszkvai kormányzósgában évenként 1 öngyilkosság esik 55,108 lakosra, Szárdiniában 50,313, a pétersburgi kormányzósgában 29,475, Belgiumban 27,488, az északamerikai Egyesült-államokban 23,263, Csehországban 19,067, Angolországban 15,900, Franciaországban 13,461, Prágában 10,000, Új-Yorkban 8,833, Porosországnban 8,081, Mecklenburg-Schwerinben 7,353, Szászországban 5,684, Londonban 5,000, Ham-

burgban 5,000, Dánországban 5,000, Genében 3,985, Párisban 2,175 lakosra.

Általában tehát áll, hogy a művelődés előrehaladtával az öngyilkosságok is szaporodnak, mint ez az elmebetegknél is tapasztalható. Azonban ezen szabály alól kivételek is vannak, melyen mindjárt Dánországban találhatók fel. Ezen országban az elmebetegségek és az öngyilkosságok gyakorisága koránem a magasabb művelődésnek tulajdonítandó, hanem inkább a pálinka szeretlen élvezetének, mi a dánok egyik legnagyobb betegsége. — Dr. B. L.

Hogy készitük az indiánok a szagos olajat? A keletindiai bennszülöttek az olajat az illatos növényekből nem destillatio által készítik, hanem az illatesszenziát akkép vonják ki, hogy azt valamely alkalmas olajtartalmu mag által a szagos növényből kiszivattják és az olajmagot azután a maga rendes módja szerint kisajtolják. Az ily módon nyert olaj mindenben tökéletesen azon illattal bír, melylyel az elhasznált virág bírt. Az eljárás lényegében következő. Egy alkalmas edényben két □ lábnyi területben 4 hüvelyk vastagságra rakják a virágleveleket. E rétegre két hüvelyk vastagságban megnyirkosított sesám — vagy más alkalmas olaj-növény magot hitenek, a virágleveleknél megfelelő kiterjedésben. Erre megint egy oly réteg virágleveleket következik, mint az előbbeni, és most a készület egy kendővel betakarítatik, melynek széleire és szögleteire nehezekek alkalmaztatnak, hogy a kendő feszesen maradjon. A készület ily állapotban marad 18 óráig. Ennek eltelte után a virágok elszedtetnek, és az említett módon friss rétegek rakatnak, a sesámag pedig ugyanaaz marad. Midőn ezen második készület is 18 óráig állott, ha azt akarják, hogy a nyeredő olajnak igen erős illata legyen, a mütétel a friss virágokkal még egyszer ismételtetik. Erre utolsó elbánás után a sesámag a virágok közöl kivéttetik, felpuffadt állapotában a malomba vitetik és az olaj belőle kiszajtolatik. Az ekkép nyert olaj aztán jól zárható üvegcsekkébe tétetik és gondosan elzáratik. A legjobb illatu olajat a jazminból és béléből készítik. A jazmin olajat az indiánok különösen kedvelik, és sokat fogyasztanak el belőle, melylyel nemcsak hajukat, de testüket is szorgalmasan kenik. — Dr. B. L.

(A lengyel fölkelés áldozatai.) A lengyel fölkelés kitérőse óta hozzávett számítás szerint több mint 40,000 emberélet veszett el. Ezek közül azonban a csatákon négyezernél több alig maradt; a többi részint a kegyetlenség áldozata lett, részint a nagy nyomor miatt halt el.

(Sör-pusztítás.) A lipcei torna-ünnepnek alkalmával egy napon 700 kört sört mértek ki. Nagyokat ittak egymás egészségére. Nevezetes azonban, hogy ennek dacára, a százezrek telonsága mellett, semmi jelentékenyebb baj vagy lopás nem történt.

(Az elmebetegek száma Franciaországban) az utóbbi évtizedben szembetűnőleg szaporodott. Tíz évvel ezelőtt 12,000 volt, s jelenleg, a hitelen kimutatások szerint ott 60,000 elmebeteg van.

(Furesa kis kaland.) Egy kis városban, Pozsony mellett, valami csekély vétségért egy iparost egyheti fogságra ítélték. A jó polgár a kitézött napon elindult a városháza felé, de utközben egy koszmáka betérő sziverősítőre. Ott jó társaságra találván, estig mulatott, s megkérte a koszmárost, hogy adjon neki az éjjelre szállást; majd holnap aztán elmegy a fogházba. A koszmáros adott neki. Azonban a városháznál meg nem jelenése gyanut ébresztett, s a törvény-szolgákat keresésére küldék. Azok a polgár házához mentek, s hosszan tartó dörömbölés után a félig felöltözött nő bebocsátá öket. A nő zavartan háiban erősíté, hogy férje nincs honn, mert atörvény-szolgák a házat felkutaták, s meg is találtak egy férfit — levetkőzve a pamlag alatt. Esküdözött ugyan, hogy ő nem az a kit keresnek, de azért feltöltözött, s bevitték a fogházba. Midőn másnap az igazi férj megjelent, hogy bezárassa magát, elutasiták, azt állítván, hogy az illető már be van zárva. Erre ez nagy tűnődéssel hazament, de a városzolgák csakhamar érte mentek és bevitték, mert képviselője azallat földérté, hogy tévedés van a dologban.

(Egy színésztársulat fölözött.) A lippai tüzvész alkalmával Bercsényi szinigazgató, társulattal épen ott múltkódvén, a társaságnak majdnem mindene ott égett, a miért a társulat előadásait tovább nem folytathatván, fölözlni volt kénytelen.

TÁRHÁZ.

Egyház és iskola.

(Pályadíj.) A pesti egyetem bölcséleti kara a jövő tanévre a Schwartzner Márton-féle alapítványból díjazandó munkára következő pályakérdést hirdet: „Adassék elő azon nézet, melyet a Béla király névtelen jegyzőjének korára vonatkozó újabb nyomozások eredményeztek.“ Jutalomdíja 180 forint. A pályázati munkákat 1864. évi márczius hó végéig az egyetemi irodába nyújtandók be magyar, német, latin vagy francia nyelven. A jutalomdíj kiadásá június hó 25-én, mint az egyetem újjalakításának évforduló napján tartatni szokott ünnepélyen fog történni.

(A pécsi kath. elemi minta fötanoda.) s a vele egybekapcsolt kath. tanítóképzede, egy a pécsvárosi alreádtanoda nyomtatott tudósítványa megjelent. Az előbbi két tanintézetben összesen 1754, az utóbbiban 158 növendék gyarapodott a tudományokban. Tanintézetekben egyenkint? — 9 tanár és tanító működött.

(A csornai premontrai kanonok rend keszt-helyi algymnásiumának) ez évi kimutatása megjelent. A tanulók száma 109. Tanárokl 6-an működtek. A tanévet díszes zárünnepélylyel rekeszték be.

(A jászói premontrai kanonok rend kassai főgymnasiumának) tudósítványa a mult 1863. tanévről megjelent. E főgymnaziumban 13 tanár működése mellett 433 tanuló részülit oktatásban.

(A szarvasi főiskolában a tanév) a szokott módon és örökkel, september hó 1-én nyílik meg. Az első 2—3 napon a fölvelekek fognak történni. A szilárdabb anyagi szervezet, melylyel a tanoda bír, ennek mind bel-, mind kül-állapottára nézve jelen viszonyok közt is kizár minden aggodalmat. Az alumneum, közt és szállás fölitételei egészen véve az eddigiek maradtak; a tanulók tartására nézve is szépszámu alkalmas és jutányos hely van már hivatalosan összeírva. — A tanodai igazgatóság.

(A komáromi ágost. hitv. egyház) mely alig 300 tagból áll, a nevelés terén közelebből szép áldozatot hozott, a mennyiben kis iskolájához egy felsőbb osztályt állított föl, s azt a soproni praetoriatóól egy jó készült tanítóval ellátta, a ki tapintatos eljárásával már a legközelebbi vizsgán is szép eredményt mutatott föl. Ez iskolában a jövő tanév szept. 1-én fog kezdődni.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

(Az idei termés) mily gyarlón fizet némely vidéken, mutatja azon körülmény, hogy Deretskén 24 ezer holdnyi határon csak 8000 köből buda termett, ami a vetőmagot és a helyi szükségletet csak alig egy negyedrészen fedezi.

(Az arvalói hősg a szőlőre is kártekonnyan hat.) minek következtében Gyorokon, mint az „Arad“-ot tndősítják, nemcsak a szőlőszemek kezdenek összesülni, hanem a vessző is annyira fonyad, hogy e miatt a jövő évi termésre is igen aggasztó a kilátás.

(Gazdag szőlőt.) Mint a mai szük időben ritka gazdag termést említjük meg, hogy Buda-Örsön egy szőlőtő 652 fűrtöt termett.

(Ajánlkozás marhateleltésére.) Breuer Armin, Szilasról (u. p. Nagy-Megyer) a „Hon“-hoz irt levelében minden haszonkeresés nélkül, ingyen közbenjárását ajánlja föl azon alföldi gazdáknak, kik juhaikat vagy marháikat a szárazság által okozott takarmányhiány következtében maguk ki nem teletethetvén, azokat más vidékre téli ellátás végett kiadni szándékoznak. A Csallóköz határa az idén, más tájakhoz mérve, takarmánnyal elég bőven el van látva; azért kik marháikat e vidékre, méltányos fölitételek mellett kiadni akarják, hozzá fordulhatnak. Levelében tájékozással azt is megjegyzi, hogy a Csallóközben a telettésre csak kisebb gazdák vállalkozhatvén, marháikat oda csak olyan gazdák küldhetik, kik körülbelöl 20—50 marhánál vagy 50—300 juhánál egy helyre többet adni nem szándékoznak.

(A keleti marhavész.) mely már három év óta garázdálkodik országban, rövid látszólagos megszűnés után, az ország legnagyobb részében ujra egész erővel kitört. Legujabban Pest, Heves, Borsod, Abauj, Gömör, Szabolcs, Bihar, Közép-Szolnok, Fehér, Zala, Vas, Pozsony, Nyitra, Bars, Szepes, Liptó, Sáros, és Komáromegyet, ugyszintén a Jászkon- és Hajdukerület területét lepte meg. Sajnos, hogy a sokszoros csapások által kö-

zönnyössé vált nép a czélészerti óvintézkedésekkel mitem gondol, s így a vész annál inkább terjed. Ennek meggátálása tekintetéből a helytartó tanács a törvényhatóságokhoz fölszólitást intézett, hogy a járvány elfojtására a szükséges óvintézkedéseket mielőbb megtenni el ne mulasztják.

Közintézetek, egyletek.

(A magyar orvosok és természetvizsgálók) közelebbi nagygyűlése tárgyában a természetvárosi szakra vonatkozólag, Stoczek József, a műegyetem igazgatója, mint e szaknak előkészítő vezetésével megbízott, fölvihya az illető szaktudósokat, hogy a netalán tartandó értekezések czímét és terjedelmét, nála Budán, a jövő hó 10-kéig bejelenteni sziveskedjenek.

(A Magyar képművészeti társulat) és a „Műegylet.“ Roszakarát, vagy tudatlanság azon hírt terjeszt, mintha a „magyar képművészeti társulat“ a „műegylet“ megbuktatásán dolgoznék. Hogy ez ráfogás, mutatja azon körülmény, hogy a „m. k. t.“ a műegylet tagja lön s a mint kinyilatkoztatja, a viszonyosság elvénél fogva mindig pártolója volt s marad a műegyletnek. E két egylet bár egy irányban, a hazai művészet fölvirágoztatásán működik: munkássága körénél fogva némileg mégis különbözik egymástól, mert míg a „m. k. t.“ csupán hazai művészekből került műveket állít ki csarnokokban, addig a műegylet más európai mívészek munkáit is bemutatja a közönségnek, s így mindkét egylet szépen megfér egymás mellett és mindkettő szükséges. Ohajtjuk is, hogy a közönség részéről mindkettő egyenlő pártfogásnak örvendjen.

(A „Hunnia“ nevet viselő magyar egylet Bukarestben) legközelebb 54 ft. árú könyvet hoztatott magának Pestről, melynek szállítása és vámilletéke 25 ftba került. Ily drágán jutnak ott a magyar könyvekhez. A „Hunnia“ három magyar lapot járat, mert a nagy postabér miatt többet hordatni nem képes.

(Az ungmegyei gazdasági egylet) kebelől bíztottmányt nevezett ki az alföldi szőlőközlők részére vetőmag gyűjtésére. Az összegyűlendő vetőmag elszállítására szükséges pénzüsszeget az egylet jótékony szavaltai és hangversenyek útján akarja előteremteni. — Az ily czélul első hangverseny f. h. 30-án leend Ungvárt, s a megye legkitünőbb hölgyei és ifjai veendnek benne részt.

Közlekedés.

(A budai és pesti indóházakat összekötő vasut) tervezete már elkészült. Eszerint a Dunán meg egy lánchíd lenne építendő. Az egész terv kivétel 4,500,000 ftba kerülne.

(A posta-közlekedés a Dunafejedelemségekben) mint tudjuk, még mostanig igen rossz állapotban áll. E baj orvoslása végett a Dunafejedelemség kormányosa most 280,000 piastertyny rendkívüli kölcsönt vesz fel, hogy a postájgy átalakítását eszközölje; mely intézkedés után Ausztriával ugy mint Oroszországgal postaegyezményre fog lépni.

(A Csaba és Szabadka közötti vasutvonalhaz.) melyre az engedély már régebben megadott, a terv is elkészült, s valószínű, hogy e részvonalon a földmunkálatokat nemcsak a megfogják kezdeni. Hogy ez lehetséges legyen, a kereskedelmi miniszterium, egyetértésben a magy. kir. kancelláriával, elrendelte, hogy a vonalat az illető bizottmány megtekintés végett járja be. E munkálatok is, ha megkezdődnek, több ezer munkásnak adnak foglalkozást és kenyeret.

(A németországi vaspályák hossza) a mult év végén 2029 mérföld volt. Ott a mult évben 112 mérföldnyi új pályavonalat nyitottak meg a közlekedésnek, mely új vonalokból Ausztriára 32 és fél mérföld esett.

Mi újság?

(A Petőfi-szoborra begyült pénzüsszegek tárgyában) a „Magyar Sajtó“ indítványával áll elő, mely a mi nézetünkkel is teljesen egyezvén, azt magunkévá teszi el nem mulasztjuk. Az emlékszóborra önkéntes adakozások útján, s amint tudva van, leginkább Reményi Ede hazánkfának buzgalma által, különböző helyeken mintegy 10000 ft. gyűlt össze. Az időviszonyok azonban nem kedveztek a czél valósisításra, s talán a begyült összeg sem levén még elegendő egy oly emlékmű költségeinek fedezésére, mely a költő ér-

demeinek s a nemzet tisztelétének megfelelő legyen: a begyült összegek most szétszórvva hevernek. S bár az egyes gyűjtők hazafisága és lelkiismeretessége jelenleg némi biztositást nyújt is azoknak tisztá kezeléséről: minthogy azonban alig van rá kilátás, hogy az emlék ügye a közel jelenben komoly s végleges tárgyalás alá kerüljön, az adakozók még nagyobb megnyugtatóra czél-szerü volna a bejött de jelenleg szertesézt heverő pénzeket összesítve, egy kézbe központosítani, még pedig — miután nyilvános pénzekről van szó — nem egyes halandó magán ember kezébe, hanem elismert, rendezett társulat pénztárába, mely folytonos hivatalos ellenőrzés alatt van s melynek állásáról időszakonként a közönség is értesitetni szokott. S miután a fennálló túrsulatok között a Kisfaludy-társaság az, melynek, mint szépirodalmi intézetnek s a Kisfaludy Károly emlékére begyült pénzek kezelőjének, czéljaival a jelen ügy leginkább megegyeznek: az említett lap helyesen indítványozza, hogy a Petőfi-emlék felállítására egy pár izben összehívott ideiglenes bizottság minél-kebb üljön össze, s határozza el, hogy a különféle kezek gondviselése alatt levő összegek átvételére a Kisfaludy-társaság kéréssek meg, mely azokat rendez pénztárnoki kezelés mellett mindaddig tartsa meg, míg idő és viszonyok a kitézött czél valósisát megengedik.

(Vörösmartyu-síremlékek fínom márvány-mintájával) kedvezkedett Sutherland hercegnek Londonban Gerenday Antal pesti kőfaragó és szobrász. A hercegnek a szobrász figyelmét saját maga által fogalmazott szép magyar levélben köszönte meg, mely következő sorokkal végződik: „Legyen meggyőződé, hogy a magyar nemzet boldogságát nálam jobban senki sem óhajtja. Még jóni fog ... egy jóly kor, mely után buzgó imádság epedez százezrek ajakán.“

(Egy régiségbűvár meglepetése.) Minap egyik vásárnapon, midőn a pilisi járásban fekvő pilisi apátság nagyszerű romjainak vizsgálására Pómdáron ment keresztül Rómer Flóris régészünk csakhamar elterjedt a reform. község között azon hír, hogy az uj kaplán megjött, és sergeszen tudultak a templomba, a beköszönő beszéd hallgatására. Bizony nem vesztene a pómási ref. község semmit, ha olyan Rómerféle kaplánra szert tehetne; a ki különben igen tiszteletre gerjesztő külsejű sz. benedekrendi áldozár.

(Sáskák Pesten.) E hó 18-án reggel a főváros közelében sáskák mutatkoztak, s belőlök néhány elítélt darab Pest több utcáján is látható volt, sőt a nyitva talált ablakokon a szobákba is beröpültek. E hírről különben a „P. N.“ áll jót.

(A pesti-losonci pályaudvar) és vonalhoz megkivántott terület irát Pest város tanácsa, holdankint 341 ftban állapította meg, s a vetélárnak csak felét kívánja készpénzben, a másik felét részvényekben is elfogadja.

(Molnár szellemalakjai Bécsben) a közönség roppant tetszésével találkoztak. Az akadályok elhárítása után, mutatványával e hó 19-én lépett fel először a Fürst-féle dalcarnokban, még pedig egy napon kétszer, szufolt hat előtt. A nagy közönség Molnárt az előadás után hatszor kihívta.

(A székes-fehérvári ásatások) szépen megszűntek, de nem annyira a pénz-segély megapadása, mint a püspök tiltakozása miatt, kinek palotája e buvárlatokat — állítólag — már is megsínlette, mivel azok a püspöki kertfal tövében kezdődvén, a palotát — ismét csak állítólag — idővel egészen fölborítanak. — Hogy a palota összeomlásától félni nem lehet, arról már az a körülmény is teljes biztositást nyújt, hogy az ásatásokat tapasztalt építész, Henszmann ur vezette.

Az eddig napvilágra hozott maradványokat a szél s az emberek telehordák már szeméttel s dudvával. Sajnos, hogy országos érdekű, s régiségtani és történelmi szempontból egyaránt fontos vállalat, magánérdeknek eshetik áldozatul.

(A Debreczeni magyar zenészek Szent-Pétevárott) annyira elbájolták az ottani közönséget, hogy egy alkalommal a banda főnökét, Balázs Kálmánt, vállalkra emelve hordozták körül.

(Halálhíradás.) Ismét egy szép virágot tépett ki közölünk a halál. Nemzeti színházunk egyik kiténiő tagja, Szilágyi Béláné, szül. Harmath Ida, e hó 19-én reggel, hosszas szenvedés után, a földi létet örök lételre cserélte föl. Hült tetemet aug. 21-én délután a résztvevők és tisztelők nagy sokasága kísértte a keresepi út melletti temetőbe, s a honi Thália szomorúan ejt könyeket sirjára. Áldás emlékeztetőre!

(Kisdedővői ünnep.) Pesten Boér Ignác ur uri-utcai kisdedővő-intézetében e hó 19-ken ment véghez ez idejé probáinncpely, nagy számú vendégek és ügybarátok jelenlétében. Ez alkalommal az illető szülők és nevelés ügybarátai ismét újabb meggyőződést szereztek Boér ur sikeres alapnevelési rendszeréről, és gyermekbaráti gyöngéd bánásmódjáról.

(Oleó kenyér előállítására Pesten) egy nagy gőzsütőházat szándékoznak állítani.

(Munka az alföldieknek.) A Temes vízének szabályozási munkálatai az Ujlak és Dragsina közötti átvezetés által megkezdődtek. Sok ezer munkás jelentkezett, úgy annyira, hogy mind foglalkoztatni huzamos ideig alig lesz lehetséges. A debreczen-nagykárolyi országút terve is készen van már, s ennek kiépítése tavaszig 2000 munkást vesz igénybe.

(A miskolci kereskedősekedek) kirkól a minap említettük, mintha a Leányvár omladékat kincskeresés végett látogatták volna meg: e hirt oda módosítják, hogy e látogatás csupán mulatságból, egyszerű magyar kirándulás volt a szabadba, s hogy ok minden olys babonás hittől távol állanak. Ezt már nem titokban, hanem örömmel mondjuk el. Csodáltuk volna is, hogy ily mult századi balfogalmak a jelen fölvilágosodottabb korban épen a műveltebb kereskedelmi osztály ifjaiban vernének gyökereit.

(Növálttatás.) Preczelmyer Henrik, pesti joghallgató, vezetéknevét felsőbb engedély mellett „Pereszlényi-re” változtatta.

(Kabló-gyilkosság.) Magyar-Kanizsa közelemben, mint a „M.S.” értesül, Pasztl Ferencz fiatal gazda tanyájára e hó 7-én éjjel 13 fegyveres paraszt tört be. A gazda a zsványok közé lőtt, mire azok az épületbe rohanna, először is a gazdát egy golyóval leterítették, azután a béreseket megkötötték, a szép háziasszony fejét három helyen beütötték, s a meggyilkoltnak öz atyját arczul ütven, hogy rájok ne ismerjen, szeméit bekötötték, s a szekérnyben talált jelentékeny összeg pénzt s két vég vásznat magukhoz véve, három kocsin, a melyen érkeztek, Csantavér felé elhajtottak. A szomorú eset általános részvételt költött, s a kanizsai ifjuság, ezáltal indítatva, most „személyes vagyonaftorságot védő egyletet” szándékozik alapítani.

(Csodálatos tünemény) ragadta bálumatra Szatmárt és környékét e hó 14-én. Mint az „I.T.”-nak írják, este 5 óra táján a lég megtelt füsttel és hamuval annyira, hogy a tornyokban félreverték a harangokat, a katonaság is tűz-riadót dobolt és trombitált, a város népe réziment futkosott az utcákon, mindenki tüzvészelt kiabált, de senki sem tudta megmondani, hogy hol ég. S ugyanaz történt Szatmár vidékén 10 mérföldnyire hosszabban s 6-7 mérföldnyire széltében, minden helységben félreverték a harangokat, s miután meggyőződött a nép, hogy az ő helysége nem ég, a szomszéd falukba siettek segítségre, hol hasonló jelenetnek valának szemtanúi. A hőség ezen tünemény után jelentékenyen csökkent. A csodálatos tünemény okát s eredetét még senki sem fedezte föl.

(Az inséggel küzdők fölségelésére) a pesti polgári kereskedelmi társulat 2000 ftot szavazott meg a társulat pézárából; azonkívül a tagok közt adakozási iver kibocsátását határozták el. Ez inség közepett mégis némi vizgatás, hogy a nemeskeblőség példáival oly gyakran találkozunk.

(Adatok az inséghez.) Zentán a hivatalos öszzeírás szerint a városban lakók között, a tanyai lakosokat ide nem számítva, 1050-ig menő, merőben kézimunkakereset utalt családok van, továbbá van 200 teljesen munkaképtelen, és a közvélyre utalt család, valamint 400 oly család, a melyek egyelőre ugyan képepek magukat ellátni, de rövid nap alatt szintén inségre jutnak a jelen szük időben.

(Halálozás.) Ecsedy Sámuel, fiatal festész e hó 14-én Nagyváradon meghalt. Egyike volt ő azon elhagyott nagy tehetségeknél, kiknek száma oly nagy e hazában, s ki ha szelleméhez méltó ki-képzetést talál, honi festészetünknek talán büszkesége leendett. Béke legyen hamvai fölött.

(Adakozások az inséggel küzdők fölségelésére.) Id. Pázmány Dénes köztisztviselőben álló özvegye 100 ftot adományozott a hevesmegyei szükölködők számára.

Nemzeti színház.

Péntek, aug. 14. „A nyolczadik pont.” Vig. 1 felv. Ezt követte „Egy csőze théa.” Vig. 1 felvonásban.

Szombat, aug. 15. „Rigoletto.” Opera 4 felv. Zenéjét szerette Verdi. Ormai mint *Rigoletto* töle kitelhető módon igyekezett.

Vasárnap, aug. 16. „Szökött katona.” Népszínmű 3 szakaszban. Irta Szigligeti. Tamásy József vidéki színész „Fergely” szerepében mint vendég lépett fel, s egyhangúságát leszámítva, elég tetszésben részesült.

Hétfő, aug. 17. „A felsége születésnapja előestéjének megünneplésére Mercadante 4 felvonásos operája „Az eskü” került színpadra. A színház teljesen ki volt világítva. Az előadás elején a színház személyzet a néphymnust énekelte. Közönség szép számmal.

Kedd, aug. 18. Pauliné föllépteül, „A kol-dusnó.” Rémdráma 5 felv.

Szerda, aug. 19. „Bánk bán.” Opera 3 felv. Zenéjét szerz. Erkel F. Stéger mint Bánk bán. Pauliné mint Melinda.

Csütörtök, aug. 20. Az ünnep miatt a színház zárva volt.

Budai népszínház.

Aug. 14. „Dunanan apó és fia utazása.” Operette 3 felv. Zenéjét szerette Offenbach.

Aug. 15. „Tíz leány és egy férj sem.” Operette 1 felv. Zenéjét írta Souppé. Ezt követte: „A kis ördög és a szerelmes török.” Némajáték 1 felvonásban.

Aug. 16. „Dunanan apó és fia utazása.” Operette 3 felv.

Aug. 17. „Tíz leány és egy férj sem.” Operette 1 felv. Ezt megelőzte: „Az utolsó esköz.” Vig. 1 felv. Irta Scribe.

Aug. 18. „Dajka.” Operette 1 felv. Ezt megelőzte: „Szerelm és örökség.” Vig. 2 felv. Irta Szigeti. Ö felsége születésnapjának ünnepére a színház teljesen ki volt világítva s a néphymnust az összes személyzet énekelte.

Aug. 19. „Okos bolond.” Vig. 3 felv.

Aug. 20. Az ünnep miatt nem volt előadás.

Szerkesztői mondanivaló.

6708. Décs. P. F. A fúrdói levél igen becses; nevelő érdekelt, hogy női kért írta. Az elhunyt fiatal költő hagyományait is közölni fogjuk.

6709. Debreczen. Δ Minap magán uton küldött képviselőnk, reméljük, szives fogadtatásban részesült. Együttel azt akarjuk mondani, hogy régen nem volt már szerencsénk.

6710. Szepez-Olaszi. K. K. A magyarózó czikk teljesen megfelel ohajtatásunknak; fogadják on legszivesebb közönetünket, s engedje, hogy e gyakorlatot toll szüleményeivel minél gyakrabban találkozhassék olvasó-közönségünk.

6711. N.-Körös. Sz. S. A régebben irt baráti felhívásra még most sem adhatunk kedvező választ. Irodalmi vállalkozások most legkedvezőtlenebb idők járnak, s az országos szárazságot kiadónk is érzi, amennyire inkább csendes contempatív életre, mint új kezdeményésekre hajlandók.

6712. Nógrád. V. M. A budai esszárifüred ismertetését lapunk múlt félévi folyamában adtuk. Az ön által ismertett részletek ott mind bővebben vannak elmondva. Az ottani orvos urat ügyességén pedig senki nem kételkedvén, a magán hála kinyilatkoztatása felőlebb „hirdetéseink” rovataiban foglalhatna helyet. E rovat pedig kiadóhivatalunk kezeléese által mindenkiek nyitva áll, a meg-határozott feltételek mellett.

6713. Árpád sírja mellett. S. F. Ha nekünk oly szép meztetésünk volna, mint az ő ácsomesteréje: régen felhagyottunk volna a székhez nem vezető versfaragással.

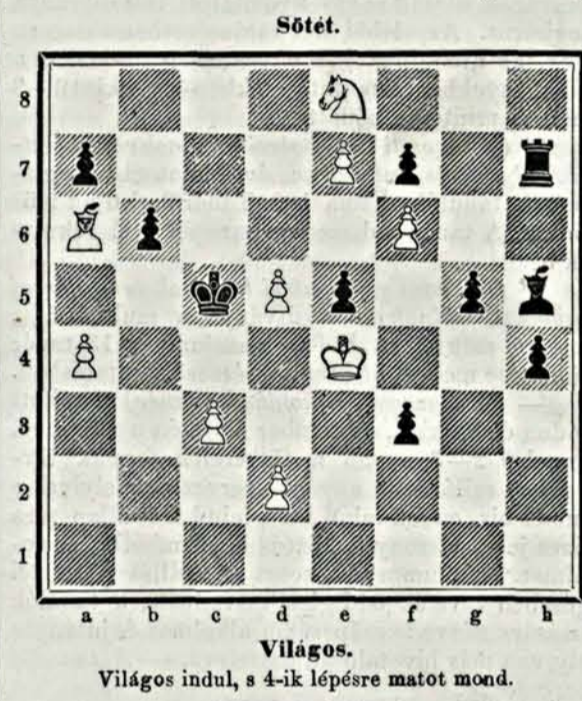
6714. Palánka. H. K. A lap innen rendesen küldetik. Másutt lesz a biba, főképp miután, mint ő írja, kiadóhivatalunk egyéb küldeményei ugyanazon czim alatt pontosan oda érnek. Sziveskedjék ön az illető postán utána nézni. — Az egyes tudósításokat szivesen vesszük.

6715. Bonyhád. M. V. A képek külön lenyomatait majd csak akkor fogjuk kieszközölhetni, ha ő oktoberben ismét körünkben lesz. Addig reméljük, valamennyi közölve lesz lapunkban. A névre nézve gondoskodva van.

6716. Versszüretünk a mult héten ismét bőszeges volt. A számtalan ismeretlen kéz művei között alig akadunk egy két használhatóra — ezek annak idejében napvilágra is fognak bontakozni — a többiek tisztességes el-takarításban részesültek. Béke hamvaikra!

SAKKJÁTÉK.

191. sz. f. — Vekerle Lászlótól (Pesten).

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

45-ik számú játszma. (Evens-csel). STEINITZ és B. között Londonban. Világos a Vezér-bástyát előnyül adja.

Világos (S.)	Sötét (B.)	Világos (S.)	Sötét (B.)
1. e2-e4	e7-e5	11. Bf1-e1	Fc8-e6
2. Hg1-f3	Hb8-c6	12. d5-e6	Ha5-b8
3. Ff1-e4	Ff8-c5	Világosnak itt kezdődő szép terve noha nem eredeti, mégis igen meglepő. Ritka eset, hogy játszmaiban ily szép végjáték jönnék elő.	
4. b2-b4	Fc5-b4	13. e5-f7	Kc8-d7
5. c2-c3	Fb4-a5	14. Fc4-e6	Kd7-c6
6. d2-d4	e6-d4	15. Hf3-e4	Kc6-b5
7. 0-0	Hg8-f6	16. Fc6-e4	Kb5-a5
8. Fc1-a3	Fa5-b6	17. Fa3-b4	Ka5-a4
Sötét részéről a lépés ok-nélküli idővesztés. Helyes haudna d7-d8 lett volna.		18. a2-b3	fmatt.
9. Vd1-b3	d7-d5		
10. e4-d5	Hc6-a5		

A 186-dik számú feladvány megfejtése. (Bayer Konradtól)

Világos.	Sötét.	Világos.	Sötét.
1. Va3-c5	Kf4-g3A	1.	tetsz. sz.
2. Vc5-f2	Kg3-h2	2. Kf1-f2	tetsz. sz.
3. Vf2-h4	fmatt.	3. g2-g3	fmatt.

Helyesen fejtették meg. Veszprémben: Fülöp József. Vácson: Niczky Pál. — Pesten: Cselkó György. — Kövögő-Orsán: Gold Samu. — Debreczenben: Zagya Imre. — Rimaszombat: Roth Kálmán. — Tályán: H. Nagy L. — Bajmokon: Weiss Fülöp. — Egerben: Tilkovszky F. — Nagy-Küküldán: Wolinger Izidor.

Rövid értesítés. Hogy multikori feladványunk, — melyet az „Illustrated-London-News” mint négy lépéses köztölt, — három lépésre megfejthető, azt az angolok is észrevették, de az említett lap nem mondja, miképpen lehetne azt a 3 lépéses mellék-megfejtéstől megszabadítani. Mi azonban, akik kedveért, kik szerző négy lépéses matjára netalan kíváncsiak, megemlítjük, hogy ha a 7-en Sötét Bástya állana, akkor csak szerző négy lépése vezetne cözölöz.

TARTALOM.

Lemény János püspök (arckép). — Bucsu Vörösberey-től. *Dalmady Gy.* — A szerelmes levél. *Bonyhady B.* — Az inség krónikája (vége). *Cuthy Zs.* — A gyufa vegytani tekintetben. — A Simor-kápolna Győrött (képpel). — *R. Károly.* — Szepezvár és Szepezvárjalja (képpel). — A csavargósokról (vége). *Kenessey A.* — Történelmi kálászatok. *Lehoczky T.* — Egyveleg. — *Tárház:* Egyház és iskola. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Közintézetek, egyletek. — Közelekedés. — Mi újság? — Nemzeti színház. — Budai népszínház. — Szerkesztői mondanivaló. — Sakkjáték. — Heti naptár.

Felölös szerkesztő Pákh Albert. (Lak. magyar-utca 1. sz.)

Előzetési főtételek 1863-dik évre: a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 10 ft. Fél évre 5 ft. — Csupán Vasárnapi Ujság: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft. — Csupán Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft. Fél évre 3 ft.

Régi magyarok régi arcképei.

IX. Baró Eszterházy Pál.

Az Eszterházyak fényes nemzetsége, melyet sokan a *Salamon* ősnemből (genus) származtatnak, régi nemesi, de szerény köréből a XVI. század vége felé kezdett kiemelkedni, és nem telt belé egy félszázad, Magyarország legelső dynastiái között foglalt helyet.

Galantai Eszterházy I. Ferencz 1584—1595-ben Pozsonyvármegyének alispánja, hitvesétől, Illésházy Tamásnak Zsófia nevű leányától, tizenhárom gyermeket nemzett, kiket vagyonszerzési igyekezete mellett úgy nevelt, hogy azoknak egyike I. Miklós jeles tehetségei és szerencséje mellett az ország legfőbb méltóságára a nádorságra emeltetett. Miklósnak a nádornak legifjabb öcsése, nemzékrendileg a tizenkettedik szülött, I. Pál volt, kinek arcképet itt látja az olvasó, és kinek ivadéka az Eszterházyak zolyómi ágát képezi.

Eszterházy I. Pál 1590. táján született. II. Mátyás király uralkodása elején 1613-ban Gábor, Miklós és Dániel testvéreivel együtt őt is a nagyszagosok rendjébe, azaz báróságra emelte. 1619-ben ő is egyike volt azoknak, kiket — mint bátyja Miklós följegyzéje — a kénytelenség vitt reá, hogy Bethlen Gáborral tartssanak. Nemsokára azonban II. Ferdinánd király szilárd híve s Nógrád vára főkapitánya lett. Itt mindjárt 1626-ban lett alkalma szilárdságát és hűségét kimutatni; mert a szönyyi békét megelőzőleg, melyre nézve azonban az alkudozások már megindultak, Bethlen hadai ismét sikra szálltak, sőt ezalatt augusztusban a budai basa Nógrád vára ostromához fogott. Az ostrom dühös volt, a vár erősen lövegett, noha a várkapitány Eszterházy Pál is erősen válaszolgattott és hősiiesen tartotta magát; mindamellett a bástyák igen megromlottak és alig lehetett a vár megtartásához alapos remény. Pálnak bátyja, Miklós a nádor, a boszantó támadás és Nógrád ostroma végett kemény levelet irt Bethlennek, ki csakugyan a kötendő béke érdekében reá birta a budai basát, hogy Nó-

grád ostromát abba hagyva, az alól elvonuljon.

Már szeptember 29-dikén Pálunkon irt levelében tudósítja Bethlen Eszterházy Miklóst, hogy Nógrád ostroma megszüntetett és hogy az nap a török tábor onnan, felszedve lövő szerszámait, Vác felé megindult.

Eszterházy Pál a szilárdul kiállott ostrom után a megrongált várat helyreigazította, és bástyáit megerősítette. Ennek emlékezetét a vár rövid történetével együtt egy felirat mutatá Nógrád várában egész 1771-ig,

BÁRÓ ESZTERHÁZY PÁL.

midőn a feliratos követ az akkori väci püspök gróf Eszterházy Károly, és mint väci püspök a nógrádi várnak tulajdonosa, onnan saját pápai (Veszprém vm.) uradalmába szállíttatá.

A fölirat így hangzott:

Deo. O. M. Auspicio. Aedificata. arx. haec. Ao. MCDLXVII. A. Turcis. capta. Ao. MDXLV. Recuperata. Ao. MDXLV. Rursus. a. Turcis. frustra. Oppugnata. MDCXXVI. Propugnante. et. Propugnaculum. hoc. feri. curante. Magnif. D. Paulo. Eszterházy de Galanta. Sacrae. et. R. Majestatis. hujus. loci. Supremo. Capitano. Ao. MDCXXVII.

Eszterházy Pál az 1635. évi országgyűlésen a rendek részéről a Győr és Komárom vári sáncok megvizsgálására rendelt biztosok közé nevezetett, és valószínűleg már ekkor kir. tanácsos, kamarás, Érsekújvár s a hozzá tartozó végvárok parancsnoka és altábornoka volt, mely méltóságban haláláig megmaradt.

Arcképe — mint körirata is mutatja, — 1644 évből való, mely tehát az izmos, vállas férfit életének mintegy 54 éves korában tünteti fel. Magas homloka, komoly, határozott tekintete, szabályos, kissé tömört orra felé hirtelen lefutó szemöldei voltak arczának jellegzőbb részei. Jelszava: „Sincere et fortiter” (őszintén és bátran.) Ő szerette ágának a zolyómi birtokot, azonban e zolyómi birtokok alatt nem érthetjük Zolyom és Dobronyiva várat és tartozékait, mert ezeket bátyja Eszterházy Miklós kapta nejevel Dersffy Orsolyával. Igaz, hogy e két vár felé Miklós zálogba adta Liphay Imrénék, de kiváltási joggal. Lehet tehát, hogy másik felé meg Eszterházy Pál vette zálogba, mert annyi bizonyos, hogy 1633. midőn Liphay Imre végrendeletének végrehajtója volt, Pál is Zolyomban lakott, vagy csak ott időzött. Halálát Lehoczky hibásan 1641. évre teszi, de arcképének fölírata mutatja, hogy 1644-ben még élt; és valószínűleg ez évben halt is meg. Házasságra kétszer lépett, elsőneje Károlyi Zsuzsanna, Forgách László özvegye volt, ki 1629-ben halt meg; a második lösi Viczay Éva, ki mint özvegy 1659-ben mult ki. E két feleségtől 12 gyermeke született, kik közül *Sándor* nevű fia mai napig terjedő ágának lett alapítója. N. I.

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholikus és Protestáns naptár	Görög-ország naptár	Izraeliták naptára	○ Nap- kel	delel	nyug.	☾ Hold- kel	delel	nyug.
Augusztus									
23 Vasár	D 13 Ben. Fülöp	D 12 Zachar.	11 F 12 Máté	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.	6. p.
24 Hétfő	Bertalan	Bertalan	12 Photius	5 7	2 24	6 58	2 42	7 8	11 34
25 Kedd	Lajos király	Lajos király	13 Maxim.	5 9	2 18	6 56	3 38	8 8	* *
26 Szerda	Sámuel prof.	Samu	14 B. A. bójt. v.	5 10	2 2	6 54	4 27	9 8	0 40
27 Csüt.	Kalaz, József h.v.	Gubhard	15 B. A. meny.	5 11	1 46	6 52	5 18	10 6	1 54
28 Péntek	Agoston püsp.	Agoston	16 Diomedés	5 12	1 29	6 50	5 49	11 3	3 14
29 Szom.	Ker. Ján. fejv.	17 Miron	14 49. Sabb.	5 15	0 12	6 48	6 13	11 57	4 34
Holdnégyszög: ☉ Tele hold 28-án, 10 óra 11 perc este.									